

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÇAĞDAŞ

TÜRK DİLİ

DİL DERNEĞİ'NİN AYLIK DİL VE YAZIN DERGİSİDİR.

Sayı: 376 Haziran 2019

20 TL

Ferruh TUNÇ
Hüseyin İÇEN
İncila ÇALIŞKAN
İsa KÜÇÜK

22. BASIM

K. Atatürk

SÖYLEV

(NUTUK)



ÇAĞDAŞ TÜRK DİLİ

Cilt: XXXI

Haziran 2019

Sayı: 376

Dil Demeği Adına

Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni
Sevgi Özel

Yayın Yönetmeni ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ertuğrul Özüaydın

Yazı Kurulu
Prof. Dr. Ahmet Kocaman
Yusuf Çotuksöken
Öner Yağcı
Hidayet Karakuş

Düzeltili
Nermin Küçükceylan
Hülya Can
Özlem İbiş YILMAZ

Dergi Tasarım ve Baskı
Ankara Sinerji Mat. Rek. ve
Yay. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cd. Efeler İşhanı 89/16
İskitler-Ankara / 384 3693
Baskı: **Mayıs 2019 / Yayın Türü: Yerel**

Sürdürüm Koşulları
Kurumlara yıllık 240,00 TL
Bireylere yıllık 75,00 TL
Yurtdışı: 50 euro

Sürdürüm için hesap numaraları
Alıcı Adı: **Dil Demeği İktisadi İşletmesi**
T. İş Bankası Mithatpaşa Şubesi
4228 249006

IBAN
TR37 0006 4000 0014 2280 2490 06

4228 3281 487 (euro hesabı)

IBAN
TR33 0006 4000 0024 2283 2814 87

Alıcı Adı: **Çağdaş Türk Dili Dergisi**
Posta Çeki: 30 51 11

Yönetim Yeri
Konur Sokağı 34/4 Kızılay-Ankara
Telefon: 0312 425 8360
Belgeç: 0312 417 3328
e-posta: **ctd@dlidemegi.org.tr**

www.dlidemegi.org.tr

Dil Demeği, Bakanlar Kurulunun
24.07.2002 günlü 2002-4812 sayılı kararı
ile kamu yararına çalışan bir demektir.

İÇİNDEKİLER

İnce Bakış / Ertuğrul ÖZÜAYDIN	195
Sadakat / Feruh TUNÇ	197
Aydınlanma İçin Türkçe Duyarlılığı / Ahmet KOCAMAN	198
Bir Kuş Gibi / Hasan AKARSU	200
Yol ve Dönüş / Cihan ADIMAN	202
Mazbata Sözcüğünü Türkçeleştirelim / Yusuf ÇOTUKSÖKEN	204
Ay / Kaan EMİNOĞLU	206
Köydüzler mi? / Hüseyin İÇEN	207
Edebiyatımızda Üç Güzel Adam / Umut ÖZKAN	212
Bahar / İsa KÜÇÜK	215
{ -ICI } Ortaç Eki Değildir - III / Gökhan ADALI	216
Yurdumun Kızları / İncilâ ÇALIŞKAN	225
En Sevddiği Oyuncak Soru İşareti Olan Çocuklar / Utku Fırat ÖZÇELİK	228
Resim Dersi / Hasan AYDIN	229
Karışık Düşler / Sabahattin YALKIN	233
Baba Dağın Etekleri / Buket DÜZGEN	234
Sarı Çizmeler... Sınıfsal Bilince Yeni Bir Soluk / Mehmet ASLAN	236
Kurban Olayım Sana / Ayşe KARADAĞ	243
Bakarken Pencereden / Özgür SAN	246
Ulusal Kurtuluş Eylemine Başlamanın 100. Yılına Adım Atarken / M. Güner DEMİRAY	247
Sevgi = İnsan = Sevgi / Güler Meriçkan GÜLEÇ	251
Gerçekler ve Yansımalar / Güneş ÇAKMAKOĞLU	253

DİL DERNEĞİ ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ

Yaşamı boyunca Dil Devriminin ödünsüz savunucusu olan, 30 Ekim 1993'te yitirdiğimiz Ömer Asım Aksoy'u dilci ve devrimci kişiliğiyle yaşatmak, düşünce ve yapıtlarını gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla Aksoy Ailesiyle Dil Derneği'nin düzenlediği **Dil Derneği Ömer Asım Aksoy Ödülü 2019'da, "oyun" çevirisi dışındaki yazınsal türlerde bir "çeviri" kitaba** verilecektir.

1) Ödüle aday yazınsal çevirinin **1 Ocak 2018-30 Haziran 2019** arasında yayımlanmış olması gerekmektedir.

2) Ödüle son başvuru tarihi, 5 Temmuz 2019'dur.

3) Ödüle aday yapıtlarda Dil Derneği'nin amacına uygunluk, Türkçenin yaratıcı olanaklarını kullanmadaki başarı, yazınsal duyarlık ve değer aranacaktır.

4) Ödüle aday gösterilecek çeviri yapıtlardan **altısının, çevirmenin başvuru yazısı ve kısa yaşamöyküsüyle birlikte kendisince ya da izin belgesiyle birlikte yayınevince** Dil Derneği'ne gönderilmesi gerekmektedir (postadaki gecikme göz önüne alınmayacaktır).

5) Aksoy Ailesinin parasal katkısıyla düzenlenmekte olan ödül, **5.000,00 TL** olarak belirlenmiştir.

6) Seçici kurul **Prof. Dr. Necdet Adabağ, Prof. Dr. Mukadder Yayıcıoğlu, Doç. Dr. Erkan Yurtaydın, İskender Osman** ve (aile adına) **Sevgi Özel**'den oluşmaktadır.

7) Her çevirmen ödüle bir çeviri yapıtla başvurabilir.

8) Ödül bölüştürülmeyecek, bir çeviri yapıta verilecektir.

9) Ödül töreni, 26 Eylül 2019'daki 87. Dil Bayramında yapılacaktır.

10) Ödüle Dil Derneği yönetim, denetim ve onur kurulu üyeleri aday olmazlar.

Bilgi için:

Tel. 0312-425 83 60; belgeç. 0312- 417 33 28

dildernegi@dildernegi.org.tr

www. dildernegi.org.tr

ERTUĞRUL ÖZÜAYDIN
Yayın Yönetmeni

İNCE BAKIŞ

Toplumsal yaşayışa, toplumsal olaylara ve çevreye sanatçının yaklaşımı herkeşe benzemeyen başka bir tutum gösterebilir, göstermelidir de. Onun toplumsal konuları, sorunları ele alışı değişik değerlendirmelerin önüne yeni kapılar açacaktır. Böylece birçok yeni görüş gerçeklik kazanır ve yeni değerler ortaya çıkar; aynı zamanda birçok ayrıntıyı başka gözle görmek farkındalığına ulaşabiliriz. Öyle ki yaşanan koşulların anlaşılması ve değişmesi yönünde hiç de akla gelmeyecek ipuçları verebilir. İşte sanatçının her türlü olay, olgu karşısında duygu ve düşüncesinin havası, belirttiğimiz anlamda değişiktir ve değişir. Sanatçının topluma, toplumsal olaylara bakış açısı kadar bağlılığı da süreklilik taşır.

Sanatçıların ülkenin içinde bulunduğu koşullara ve sorunlara yaklaşımı aynı duyarlılık ve sorumluluk içindedir. Toplumdan, insandan kopuk çağrı yansıtmaya çalışan ne bir ressam ne bir müzisyen ne de bir yazın insanı düşünebiliriz. Yaşamı anlamaya çalışan, gözlemleyen biri ancak yaşananlara ayna tutabilir.

Çiftçisi çift sürerken, yolcusu çıktığı yoldadır, öğrencisi dersinde dersliğinde, dokumacısı dokurken, ev hanımı ocağın başındadır ve terzisi sökülük dikeyor, işçisi kaynak atıyor, balıkçısı ağ topluyordur. Sokağa adımını atan her kimse, işinin gereklerini yerine getirme çabası içindedir. Bütün bu insanların dertleri, özlemleri, tutkuları, ve işleri yaşantılarıyla birlikte sanatın konusu ve kaynağı olmuştur. Sanatçının işi tam da buradan başlar. Çevresinde olup biteni yorumlamayı amaç edinmiştir. Olayların içinde bulunan bireyleri yazdığı romanın, öykünün ya da yaptığı resmin öznesi kılmıştır. Vurgulanmak istenen, yaşama ilişkin olana kendi bakış açısıyla kazandırdığı yeni boyuttur. Görünüp de bilinmeyen ya da bilinip de görünmeyen birçok ayrıntıyı kaçırmaz, öznel tutumuyla yeni nitelikler kazandırmaya uğraşır.

Sanat için bütün bu sayıp söylediklerimizin şiiri etkilemesi ve yazılan şiirimize yön vermesi de kaçınılmazdır. Öteki sanat dallarında olduğu gibi şiir de halkın yaşam kavgası ve yaşam sevinci içinde gerekçesini bulur. Yaşamı anlamanın bilinçli kararlılığıdır. Gerçeği görmüş, duyumsamış bir şairin olana kayıtsız kalması düşünülemez. Söyleyecek bir şeyleri vardır.

Şiir yaratımı, bir anlamda var olan durumu açmanın ve genişletmenin bilinçli bir yaklaşımıdır ki bu bizi büyük ölçüde sonraki gerçeklikle birleşmeye götürür. Olup bitenle, olmasına inandıklarınız arasında bir arayış olarak varlığını sürdürür. Dilin olanaklarıyla kurduğu bir deneyimdir. Büründüğü güzelliği, saydamlığıyla bir armağandır. Bu anlamda şair, şiiriyle yetinir. Bireyden toplumdan bağlarını ko-

parmayan şiiri, öte yandan da yaşamın gerçeklerinden kendini soyutlamaz. Bu bir siyasal duruş değildir.

Sanata ve sanat çevresine ayar vermeye kalkan siyasiler bu çabaya girmeden önce böyle bir tutumun sonuç vermeyeceğini bilmezler mi? Yanıtı öyle açıktır ki hiç-bir şair, yazar, müzisyen, ressam sonucu ne olursa olsun yaratımından vazgeçmez, inandığını söylemekten kaçmaz. Politikacılar miting alanlarında şiirlerini okuduk-ları şairlerin yazdıkları nedeniyle ne bedeller ödediklerini bilmiyorlar mı? Bugün yine öderler; çünkü doğru bildiklerini söylemekten vazgeçmezler. Şairin de şiirine karşılık gelen dünyaya bakışını anlamamız gerekir. Ben bunu şiir üzerinden söyle-dim; siz her türlü sanat yaratımı üzerinden düşünebilirsiniz.

Önemli bir güç durumundaki siyasi erk, birey ve toplum üzerinde egemen olma isteğini gerçekleştirme arzusu içindeyse o zaman orada demokrasi adına iyi gitmeyen bir şeyler olduğu açıktır. İşte bunu ve beraberinde getirdiği sorunları söylemek, konuşmak, yazmak herkese düşer, en çok da sanatçılara... Demokrasi; toplumsal anlayış bakımından en geniş alanı yaratan, kaplayan bir olgudur. Herkesin konuştu-ğu, düşüncesini belirttiği böylesi genişliğin ve gerçekliğin içinde müzisyen ezgisiyle, şair şiiriyle, ressam fırçasıyla sürece zenginlik katacaktır. Yoksa sanat, siyasal egemenliğin kısılcığında kalmışsa içedönük bir yapıya bürünür. İşte, bu noktada siyasal gücün sanatın sanatçının karşısında durmak yerine onların deneyiminden yararlanmasını isteyebiliriz.

Sanatsal yapıtlar ve şiir güncel yorumlardan uzak dururken aynı zamanda çağın yansıtan ilginç örneklerdir. Siyasi savaşın kısır çekişmesi içine girip yörüngesinden çıkmaz, siyasilerin politik kaba tutumlarından beslenmez. Şiir, ne politikanın gerçeğinden ne de gerçeğin politikasından yararlanmak yolunu seçer. Her yönüyle sevgiyi yüceltir. Hayranlık ve saygı uyandırır.

Sanatçının olduğu gibi şairin de siyasal görüşüyle şiirsel yaratımı arasında sıkı bağ vardır. Şairin sesini şiirinin dokusunda, imge yapısında görebilirsiniz. O ölçüde ayrıntılı söyleyip yazmaz ama sezdirdiğinden, çağrıştırdığından siz onun ne demek istediğini anlarsınız. Ustalığı biraz da böylesi nitelik taşır. Bütüne baktığınızda çıkarsama yoluyla nasıl bir düşünüş içinde olduğunu görürüz. Tepkisi elinden geldiğince derinleşen düşüncelere yaslanır. Söylemlerini bilinen siyasal deyişlerin kalıbından kurtarır. Bağmsız bakış açısıyla özgün şiir dilini geliştirecektir. Aslında böyle bir dil, siyaseti zorlayan özellikler taşır. Çünkü siyasi erk sözcüklerin çağrışım gücünden korkar. Yaşanan gerçeklerle söylemler arasında kurulan bağ birçok şeyi açığa çıkaracaktır. Bugünkü gidişi düzeltmekle, iyileştirmekle sorumlu olanlar; toplum yaşamını anlamaya ve yorumlamaya çalışan sanatçının susmasını istiyorsa sizce nedeni belli değil midir?

SADAKAT

FERRUH TUNÇ

Hiçbir şey değişmemiş;
Biz oyuz, orada ne idiysek eskiden

Taşmayan bir şey var, kesintisiz akıyor olsa da sular
Solmayan bir şey var, hep güneşe baktığımız halde

Israrla dövülse de tunçlaşmamış
Atılıp dursa da pamuklaşmamış

Biz aynıyız çekile çekile;
Düşmeden, çıkmadan, yatay bir kesinlikle

Seslerin sıvandığı, görüntülerin yaslandığı yerde;
Sadakatle.

12 Ocak 2019, Konyaaltı, Antalya

AYDINLANMA İÇİN TÜRKÇE DUYARLIĞI

AHMET KOCAMAN

Günümüzde yine aydın geçinenlerin ilkesiz tutumları, ülkemizin özgücünü tanımayanların zavallılıkları Cumhuriyetimizin kazanımlarına büyük zarar veriyor. Eleştiri yapmaya çalışıyor, ama kullandığımız dile yeterli özeni göstermiyor; kimi okumuşlar, aydın geçinenler Türkçeyi gelişigüzel kullanarak Türkçemize büyük zarar veriyor.

Dil çok boyutlu bir olgudur; sözcüklerin, tümcelerin düz anlamları dışında bir eylem/edim değeri olduğunun ayırında değiliz. Kitle iletişim araçlarında dile getirilen birçok şeyi anlar gözüküyor, anlamıyoruz. Düşünce karanlığı dil nedeniyle ortaya çıkıyor. Özellikle toplumsal dayanışmanın önemli olduğu zor günlerde örtük, çarpık iletişimin dayanışmaya, bütünleşmeye zarar verdiğini düşünmüyoruz; ve toplumsal esenlik, dayanışma bundan büyük zarar görüyor. Böyle sıkıntılı günlerde Konfüçyüs'e ne yapmalıyız? nereden başlamalıyız? diye sorarlar. Yanıt çok açıktır: 'Önce dil' der Konfüçyüs; çünkü dil, ulusun, toplumun yapı taşıdır. 'İnsanoğlunun dili yalnız onun konuşabilmesi, düşündüğünü başkalarına iletebilmesi değildir. Dil dediğimiz düzen insanın gözüdür; düşüncesi, ruhudur. (Aksan, 1987) açıkçası dil aydınlanmanın belkemiğidir. Aydınlanmayı da burada bir kez daha anımsayalım (Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, s. 86):

'Aydınlanma insanın geleneksel düşüncelerden, yetkelerden, önyargılardan, boş inançlardan kurtulup kendi aklını kullanarak düşünmeye, yaşamı kavramaya, kişisel ve toplumsal yaşamını yalnız bilimsel verilere dayanarak düzenlemeye çalışmasıdır.'

Yeniden Doğuş (Rönesans) din dilinin, bilim dilinin, günlük iletişim dilinin Latince/Yunanca yerine her ulusun kendi dilini kullanmasıyla ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de Atatürk'ün ilk yaptığı işlerden birisi Türkçeyi özgürlüğüne kavuşturmak; Türk Dil Kurumu 1932'de bunun için kurulmuştur.

Türkçemiz aydınlık, dizgeli yapısıyla bütün gerçek dilbilimcilerin hayranlığını kazanmış bir dildir. Ne yazık ki son yıllarda yabancı dil (İngilizce, Fransızca, Osmanlıca) hayranlarınca bu özgün, varıl dile gerekli özen gösterilmemektedir. Basın-yayında, özellikle gazetelerde, televizyonlarda, radyolarda kullanılan dil (çok az örnek dışında) yapay, karma bir dildir. Son yıllarda birçok duyarlı dilci ve aydının dikkat çektiği bu konuyu salt sözcük düzeyine indirmek elbette doğru olmaz ama en yaygın çarpıklık burada görüldüğü ve bu sözcüklerin sıklığı bilindiği için bunu örneklemek yanlış olmayacaktır. (Daha yaygın örnekler için bkz. K. Türkay 2016) (Örnekler yalnızca günlük dilde yaygın olanlardan seçilmiştir. Bu örnekleri araç içindeki Türkçeleriyle karşı-

laştırtıp yapılan yanlışları düşünelim):

abes (anlamsız, boş, saçma), acayip (şaşırtıcı/yadırgatıcı), acil (ivedi), adaptasyon (uyarlama) afet (yıkım), ahali (halk), ajite etmek (kışkırtmak), akit (sözleşme), akreditasyon (denklik belgesi), akseptans (onay belgesi), alaka (ilgi), alternatif (seçenek), analiz (çözümleme), anons (duyuru), antipati (itcilik, sevimsizlik).

Bagaj (yük, yük yeri), barikat (engel), bedbaht (mutsuz), beraat (aklanma), beyanat (demeç), bibiliyografya (kaynakça), blöf (kandırma), bonsrevis (başarı, güvence belgesi), bülten (duyuru, belleten), catering (yemek hizmeti), cemiyet (toplum, topluluk), cesaret (yürekli), check out (çıkış işlemi), çek ap (sağlık yoklaması), çeşit (tür) ...

Dahil (içinde), daima (her zaman), data (veri), davet (çağrı), defans (savunma), dejenarasyon (soysuzlaşma), dejenere (soysuzlaşmış), dekont (hesap özeti), demode (modası geçmiş),

Şahadet (tanıklık), şahit (tanık), şair (ozan), şamil (kapsayan), şantiye (yapım alanı), şarj (yük, yükleme), şark (doğu), şart (koşul, durum), şeffaf (saydam), şifa (iyileşme), şuur (bilinç) ..

Taahhüt (üstlenme), tadilat (değişiklik), tahammül (katlanma), tahlil (çözümleme), takdir (beğenme), taksim (bölme, bölüştürme), tarif (tanım), tatbikat (uygulama), tedavül (para dolaşımı), tekdir (azarlama), teklif (öneri).

Yaygın olarak kullanılan bu sözcüklerin okumuş, eğitim görmüş kişilerce daha da sık kullanılmasının iletişimde

yarattığı bulanıklığı, karanlığı düşünelim. Yoğun biçimde kullanıldığında düşün çağrısı yapmayan; nerdeyse yapay zeka birimleri arasında görülebi-lecek bir iletişim ortamı oluşuyor çoğu zaman. İletişim elbette salt sözcüklerden oluşmuyor; bu tür sözcüklerin oluşturduğu bir ortamın iletişimde, düşünce ne denli açıklık sağlayacağı ortadadır.

Bir yandan ezberciliğe varan, yapay zekayı anıştıran bir iletişim ortamı; öte yandan bulanık düşüncelerle ortaya çıkan bir bilişsizlik ve ezbercilik; toplumda orta ve alt katmanlarla ilişkisi kesilen bir iletişim ortamı.

Her dilde ödünçleme, yabancı dillerden alıntı olabilir, ancak bunun hem gündelik iletişimi kuşatacak biçimde genişlemesi, hem de okumuşların diline nerdeyse egemen olacak biçimde yaygınlaşması; aydınlık düşüncenin gelişmesi, toplumsal dayanışmanın yayılması açısından en büyük engeldir. Toplumsal bütünleşme, dayanışma, insanlarımızı ve ülkemizi kuşatacak aydınlık düşünce ancak anlaşılır, saydam bir Türkçe ile ortaya çıkar. Zor bir dönemecten geçilen günlerde Türkçemizin aydınlığına daha çok gereksinmemiz var. Bu konularda en büyük sorumluluk da bütün okumuşlar yanında dilbilimcilere, özellikle uygulamalı dilbilimcilere düşmektedir. Dilin dizgesel niteliğini ortadan kaldıran ses, yapı, anlam değişiklikleri; çarpık Türkçe kullanımı karşısında dilbilimcilerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümleriyle işbirliği yaparak dil konusunda bilimsel tutumun temellendirilmesi önemlidir. Bu konuda

BİR KUŞ GİBİ

"Bir kuş gibi uçtu ömrüm"

HASAN AKARSU

Görmeden sevdiniz!
Bu işler, zor işler!
Zamanı hızlandıran da
Ağırıştıran da biz!

Sabır, sızlanıyoruz
Herkesin ömrü kendine
O güzelin uzun saçlarına sarılarak
Mavi bakışlarından
Tutundunuz yaşama

Ömrünüzü bitirdiniz!

Nisan 2019

ki çabaların en temel göstergelerinden birisi de dilbilim kurultaylarında kullanılan Türkçe konusunda duyarlı davranılmasıdır. Bu kapsamda, özellikle uygulamalı dilbilimcilerin, yalnızca yabancı dil öğretim sorunları gibi güncel konulara odaklanmanın ötesine geçerek Türkçe öğretimini ve dil-toplum sorunları konusunda duyarlılığı sürekli gündemde tutmaları önemlidir. Bilim

yalnızca üniversitenin dört duvarı arasına sıkıştırılmaz.

Kaynaklar:

Aksan, D. *Türkçenin Gücü*. (s. 13) Türkiye İş Bankası Y. 1987, İstanbul

Türkay, K. *Yeni Özleştirme Kılavuzu Kırmızı Kedi y.*, 2016)

DİL DERNEĞİ EMİN ÖZDEMİR TÜRKÇE ÖDÜLÜ

Yaşamı boyunca Dil Devriminin ödünsüz savunucusu olan 1 Eylül 2017'de yitirdiğimiz Emin Özdemir'i dilci, yazıncı ve devrimci kişiliğiyle yaşatmak, düşünce ve yapıtlarını gelecek kuşaklara aktarmak; dil duyarlılığını, dil ve yazın öğretimi anlayışını tanıtmak ve yaygınlaştırmak amacıyla Özdemir Ailesi ile Dil Derneği, "Dil Derneği Emin Özdemir Türkçe Ödülü"nü düzenlemiştir.

Ödüle Katılım Koşulları

- 1) "Dil Derneği Emin Özdemir Türkçe Ödülü" 2019'da, bir gazeteci kitabına verilecektir.
- 2) Ödüle aday yapıtlarda Dil Derneği'nin amacına uygunluk, Türkçenin yaratıcı olanaklarını kullanmadaki başarı, yazınsal duyarlılık ve değer aranacaktır.
- 3) Ödüle aday gösterilecek yapıtlardan altısının, başvuru dilekçesi ve kısa yaşamöyküsüyle birlikte yazarın kendisince ya da izin belgesiyle birlikte yayınevince Dil Derneği'ne gönderilmesi gerekmektedir (postadaki gecikme göz önüne alınmayacaktır).
- 4) Ödüle aday yapıtın 1 Ocak 2018-15 Haziran 2019 arasında yayımlanmış olması gerekmektedir; ödüle başvuru 1 Ocak -15 Haziran 2019 tarihleri arasında yapılacaktır.
- 5) Özdemir Ailesinin parasal katkısıyla düzenlenmekte olan ödül, 1.500,00 TL olarak belirlenmiştir.
- 6) Seçici kurul Nahit Duru, Vecdi Seviğ, Faruk Bildirici, Prof. Dr. Korkmaz Alemdar, (aile adına) Prof. Dr. Özlem Özdemir Kumbasar'dan oluşmaktadır.
- 7) Her yazar, ödüle tek bir yapıtla başvurabilir.
- 8) Ödül tek yapıta verilecektir, ödüle değer görülen yapıtın yazarına, ailece saptanan ödülün yanı sıra Dil Derneğince bir belge ve bir anmahlık sunulacaktır.
- 9) Ödül töreni, 1 Kasım 2019'da yapılacaktır.
- 10) Ödüle Dil Derneği Yönetim Kurulu üyeleri aday olamazlar.

Bilgi için:

Tel. 0312-425 83 60; belgeç. 0312- 417 33 28

dildernegi@dildernegi.org.tr

www. dildernegi.org.tr

ÖZGEÇMİŞ

CİHAN ADIMAN*

12 Şubat 1997 tarihinde İstanbul'da doğdum. Kazım Karabekir İlköğretim Okulunda ve Asım Ülker Çok Programlı Lisesinde okudum. 2015'te Sakarya Üniversitesinde, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne başladım. Şu an 4. sınıfta okuyorum.

Şiirlerim; Türk Dili, Türk Edebiyatı, Şiar, Mahur Beste, Aksisanat, Karatahta Edebiyat, Cinas gibi dergi fanzinlerde yayımlandı.

Yol ve Dönüş

*nedir yol?
toprak adındaki kâğıda yazılı
gezzinlik manifestosu.'*

Adonis

I

yol upuzun bir sokağın korkusunu getiriyor bana
sonu gelmeyen esmerliğimi alırken
gecenin omuzlarındaki yük
kadınlar kuğu hüznüne bulanıyor

Herkes her şeyi bildiği için konuşuyor
bir günaha başlar gibi başlıyor sabaha

Bakırî sularda kırk kere kendini sayıklıyorsun
kırmızılarını giyinerek kan damlatırken haritalara
bir sırrın ortasından kaçırıyorsun
ve beyazlarla bezenirken kazma kürek
çocukların dizlerini öperek çoğaltıyorsun yarasını

ellerin bu sırrın neresinde çözülecek?

* 2019 yılı Dil Derneği Gürhan Uçkan Şiir Yarışması birincisi

II

Oturup bolca kan ısmarlıyorsun ortadoğu'ya

Çocuk seslerine süt taşıırken gözlerin
başı kesilen bir ekmekle savaşıp
uzayla gövden arasında sıkışıyorsun

Yüzün her çatlakta ölüme duran bir kıza çalıyor
dökülen bahçelere Filistin çiçekleri ekiyorsun
ve konuşmadan taşıyorsun kenti üzerinde

yaraların sivrilerek döküyor göğü
sonsuz bir sokağa kaçarak
hayata omuz veriyorsun

!

Ölüme koşan bir atın sevinç çağıdır şimdi
yoluna çıkan kör hesaplardan dönüşü

“MAZBATA” SÖZCÜĞÜNÜ TÜRKÇELEŞTİRELİM

YUSUF ÇOTUKSÖKEN

Ülkemizde yerel seçimler yapıldı, oylar sayıldı; belediye başkanları seçilenlerin mazbataları il seçim kurullarınca verilmeye başlandı. Ancak kimilerinin mazbatasını değişik nedenlerle geri aldı. Kimi yerlerde de seçimlerin yenilenmesi kararı alındı...

Yenilenecek seçimleri ve sonuçları beklerken, biz de "mazbata" sözcüğü üzerinde düşünelim biraz.

Mazbata Arapça bir sözcük; "*zabt*" (<*zabt*) "kaydetmek, yazmak" sözcüğünden geliyor...

Tanımları da şöyle:

MAZBATA /mazba'ta/ a. (Ar.) 1. Esk.

Tutanak: "*Mazbata düzenlemek.*" 2. Seçim sonucunda, seçilen kimselere, seçilmekle kazandıkları resmi sıfatın (kamu görevi) geçerli olduğunu gösteren ve bir sureti kendilerine verilen belge; seçim mazbatasını: "*Her partinin yeni seçilen milletvekilleri mazbatalarını almaya başladılar.*"; "*Seçimi kazanan belediye başkanlarına il seçim kurullarınca mazbataları verilmeye başlandı.*"

Türkçe karşılık önerileri:

Mazbata'nın ilk anlamına Türkçe "tutanak" sözcüğü uygun görülmüş önceleri. Böylece de yaygınlaşmış. 2. anlamı içinse, bugüne değin herhangi bir karşılık önerilip önerilmediğini bilmiyorum.

Sevgili kardeşimiz dilbilimci Recai

Ünal, birkaç hafta önce feys sayfasında bizlere "mazbata" sözcüğüne önce "seçildi belgesi", "kazandı belgesi"ni; sonra da şu iki karşılığı önerdi: "seçilge", "seçiklik".

Feysbuktaki izleyenleri "seçilge" sözcüğünü uygun buldular, ben de. Sonra ben mazbataya "onalga" sözcüğünü önerdim. Aramızda şu yazışmalar oldu:

YÇ: "*Onalga*" (< ona.mak) da düşünülebilir mi?

RÜ: Bu da iyiymiş, Ancak "*seçilge*" daha uygun gibi duruyor. Çünkü hep bir "seçilme" ediminden sonra veriliyor "*seçilge*": "mazbata".

YÇ: Sevgili Recai, seçenek sunmak için söyledim. Her ikisi de uygun, bence, *seçilge* "seçime katılma belgesi", *onalga* da "seçimi kazanana verilen belge; mazbata" anlamını karşılayabilir...

RÜ: Evet, her ikisi de ("*seçilge*" de, "*onalga*" da) ayrı ayrı uygundur, olabilir, Ancak ben yine de 'seçime katıldıktan sonra, seçilme süreci sonunda seçimi kazanan kişiye yetkili orunlarca verilen onaylı belge' anlamındaki "mazbata" karşılığında "*seçilge*"yi "*onalga*"ya göre bir adım daha önde görüyorum. Çünkü "*onalga*" daha genel bir onay belgesi olarak kalıyor, ancak "*seçilge*" belgenin "seçme-seçilme süreci"yle ilgisini çok canlı olarak yansıtır.

YÇ: Haklı olabilirsin... *Seçilge* bende "seçim listesi" anlamını çağrıştırıyor, *dizelge* gibi. O nedenle "seçim sonucu/başarısını onaylayan belge" anlamında *onalga* dedim... Bakalım başka okurların ne diyecekler...

RÜ: Bende ise "SEÇİLGE" hiç 'seçmen dizelgesi / listesi' anlamını çağrıştırmıyor, ancak 'seçme-seçilme süreci sonunda seçilmiş olan kişiye yetkili orunlarca verilen, sözkonusu kişinin seçildiğini, seçimi kazandığını bildiren gösteren yetkili orun onayı belgesi' anlamını, üstelik de; apaçık çağrıştırıyor. Evet, bakalım, okurlar, kişiler, Türkçe konuşurları-yazarları ne diyecekler?;:) Ancak şunu belirtiyim: Gördüğümce kişiler çoğunlukla "SEÇİLGE"yi pek beğendiler; çok sevimli, çok yakın, çok sıcak buldular.

Bu tartışmaya Nurettin Şenol Bey de katıldı: "Seçildi Belgesi" mazbata sözcüğünün en anlamlı Türkçe karşılığı oluyor. Yusuf Bilgem'in önerdiği *onamak*'tan gelen ONALGA sözcüğü tam yerinde kanımca. Seçimle ilgili olduğundan, seçimin sonuç belgesi anlamı

taşıyan "SEÇİLGE" de tam olarak Türkçe karşılık. Bence SEÇİLGE ve ONALGA birlikte önerilmeli, hangisi tutunursa yaşınsın!"

Mazbata için ayrıca ben ve feysbuklu arkadaşlarım da şunları önerdiler:

Seçilge, onalga dışında yeni öneriler: *onayga... onay-belge, onaylık, onayca...* (Y. Çotuksöken), *onayım* (Cevat Ok), *seçildi belgesi, kazandı belgesi, görevlik belgesi, görevlik, yetki belgesi, yetkilik belgesi, onay belgesi, onaylık belgesi* (Zafer Çağlar), *yetki belgesi tutanağı* (Mehmet Sarsmaz), *görev kazanım belgesi* (Ömür Candaş), vd.

Evet, sevgili okurlar! Sizin "mazbata" sözcüğü konusunda değişik önerileriniz varsa onları da tartışabiliriz.

Konu ilginizi çektiyse, siz de katılabilir, önerilerinizi yazabilirsiniz. Teşekkürlerimle...

yusuf.cotuksoken@hotmail.com

Çağdaş Türk Dili dergisi
sürdürücülerinin desteğiyle varlığını korur.
Dostlarımızın sürdürücü olmasını, dergimizi
edinmesini sağlayalım.



AY

KAAN EMİNOĞLU

şu kırılgan kalbimi
şu köpüklere imrenen kalbimi
bir gün atarsam yollara
bir gün yosunlu çeşmelere salarsam
korkarım kanımın çoğu senden yana akacak
ve bütün sözcüklere adın eklenecek:
aydeniz,
ayekmek,
ayyağmur,
ayaşk,
ayşiir,
aykaan,
ayemin;
ey ay yaşamım,
ey yitip giden düşlerim!

KÖYDÜZLER Mİ?

HÜSEYİN İÇEN

Man with the Gun (1955) ya da öteki adıyla *The Trouble Shooter* (Türkiye’de *Silahlı Adam* adıyla oynamış) filmini izliyorum. Ancak Robert Mitchum’ın /miçum/ iyi oyunculuğuyla seyredilir olabilen bir sığır çobanı (ya da vahşi batı) filmi. Çevresi silahlı adamlarla dolu olan zengin ve güçlü bir kişinin bir kasabayı zor yoluyla nasıl ele geçirdiğini ve elde tuttuğunu anlatan bir film. Kasabada yaşayanların öylesine boyunları bükük ki baş kaldırmayı ve çetenin egemenliğini kırmayı düşünemiyorlar bile.

Sonra bir adam geliyor kasabaya. Tahmin ettiniz gibi, Robert Mitchum! Kasaba Konseyi (bizde köyün ihtiyar heyeti denebilir) güçlü kişinin baskısından kasabayı kurtarmak için ona bir iş öneriyor: Mitchum zaten daha önce de böyle işler nedeniyle vahşi batıda tanınan ve *towntamer* denen bir adam. Mitchum, görevi kabul edip kasaba şerifinin yardımcısı olarak yıldızı takıyor. Ama bağımsız davranabileceği ve bir yasa koyucu gibi kendi kurallarını herkese dayatabileceği bir görev bu.

Mitchum ilk iş olarak kasaba sınırları içinde silah taşımayı yasaklıyor –erkeklerin yanlarında taşıdıkları hançerler de içinde olmak üzere– kim silah taşır da silahı vermeyi reddederse yakalandığı yerde vurulabilecek! Kurallar sert ve uygulama hemen başlıyor.

Bu çok önemli bir film değil, ama bir-

kaç ilginç yönü var benim açımdan: Dönem 19. yüzyılın ortaları, yani ABD, eski ABD. Şu anlamda: Eyaletler sözde tek devlet adı altında birleşmiş, ama bir eyalette suç işleyen kişi başka bir eyalette serbestçe dolaşabiliyor. Federal yasalar çok gevşek, eyaletlerin suç tanımları birbirinden değişik. Dolayısıyla, suçlara verilen cezalar birbiriyle uyuşmuyor. Bir eyalette suç işleyen bir kişiyi başka bir eyalette tutuklayamıyorsunuz, çünkü o kişiyle ilgili olarak ancak bağlı olduğu eyaletin görevlileri işlem yapabiliyor. Bir de federal görevliler var, ama bunların hem sayıları çok az, hem yetkileri sınırlı. Bir eyalet içindeki ayrı kasabalarda bile birbiriyle çelişen kurallar bulunabiliyor. Örneğin, yukarıda anlattığım kasabada *towntamer*’ın koyduğu kurallar büyük olasılık başka bir kasabada kabul edilmez görünürdü.

Oysa günümüz dünyasında bu durum ne kadar farklı! Her kasabanın kendi kurallarını koyduğu bir ortamı geride bıraktık, ulusal devletlerin büyük oranda kendi kurallarını (yasalarını) koyduğu bir dünyada yaşıyoruz artık. Ama bunda bile gevşemeler var: Uluslararası bir topluluğa katılmak istediğinizde, örneğin, o topluluğun yönetici kurulları diyor ki: “Sizin şu şu yasalarınız bizim kuruluş yapımızla çelişiyor. Ancak onları değiştirerek bizim topluluğa katılabilirsiniz.” Bizim Avrupa Birliği’ne katılma görüşmelerindeki duru-

mumuz gibi, “idam cezası varsa kaldıracaksınız. Basın özgürlüğünü sağlayacaksınız. Her türlü partinin kurulmasına izin vereceksiniz. Dinsel ve etnik azınlıkları yok saymayıp istedikleri haklar varsa aranızda anlaşacaksınız. Kadın-erkek eşitliğini sağlayacaksınız. İnanma özgürlüğü gerekçesiyle, başkalarının başka şeylere inanmasına ya da hiçbir şeye inanmamasına karışmayacaksınız. İnanma özgürlüğü, ancak inanmama özgürlüğüyle birlikte var olabilecek. Yargının kesin dokunulmazlığı olacak. Suç işleyen kim olursa olsun, güçlü, güçsüz, varıl, yoksul yargılanmasını sağlayacaksınız...

Küreselleşme diyorlar buna. Kural-lar birbirinin benzeri olursa, sınırlar saydamlaşacak, yasalar açısından çokça sıkıntı çıkmadan bir ülkeden ötekine geçebilecek, orada yaşayabilecek, orada yadınrganmayacaksınız. Suç tanımları birbirine benzer olunca, suç işleyip yurt dışına kaçan bir kişiyi bir ülke başka ülkelerden geri isteyebilecek. Ama siz uyuşturuca kullanarı iki-beş yıl arası hapisle cezalandırırsanız, hiç ceza vermeyen Hollanda’dan geri isteyemeyeceksiniz! Ya da bir roman yazdı diye bir yazarla ilgili olarak ‘gördüğünüz yerde öldürün’ fetvası verirsiniz, yazarın kaçtığı ülke onu size geri vermeyecek! Humeyni’nin Salman Rüşdi ile ilgili fetvası gibi. Eğer sizin ölçüleriniz, katılmak istediğiniz uluslararası birliğin ölçülerine uymuyorsa, kendi ölçülerinize uygun bir uluslararası topluluk kuracaksınız. Varsa ona katılacaksınız.

Ama sözünü ettiğim filmde, bırakın böyle konuların tartışılmasını, on doku-

zuncu yüzyılın ortalarında bu kavramlar ortada bile yok daha. Kendi başına kural koyabilen, görece olarak ilkel bir ortam orası. Bir kasaba yönetimi başka bir kasabada yaşayanların kabul etmeyeceği kararlar alabiliyor, kurallar koyabiliyor. Ve *towntamer* da yıldızı takıp kendi kafasına göre uygulamalar yapıbiliyor.

Benim tartışacağım konu da tam bu sözcük işte: *towntamer*. Doğrusunu isterseniz, eskilerde kalmış, günümüzde işlevini yitirmiş böyle kavramlara Türkçe karşılık aramak boşunadır. Örneğin, “Divan edebiyatı” sözünde, edebiyatı yazına çeviriyoruz da divan sözcüğüne bulaşmıyoruz. Zaten tarihin karanlığında kalmış bir kavramı bugün hangi sözcükle karşılarsanız diye uğraşmaya gerek yok. Bizi, bugün dile giren ve dilimizde karşılığı olmayan sözcükler ilgilendirmeli. Artık uluslararası ilişkiler çok daha sıkı. İletişim teknolojisi, bilgisayarlar, akıllı aygıtlar çok gelişti. Bunların sınırları aşmasını engellemek çok güç. Facebook, Twitter ya da Wikipedia’da yazılanları beğenmiyor musunuz? Ülke olarak bu siteleri yasaklama yolunu deneyebilirsiniz, ama bu yasakları delmenin yolları da var. Yasakçılar başa geçince bunun ustası olduk açıkçası. Bu uluslararası ortak iletişim ortamı her kültürün karanlık yönlerini de ortaya çıkardı. Çağdışı, gerici, yasakçı kültürler kınanıyor dünyada. Dolayısıyla, yasakçılar artık yasak koymaya çekinir oldu, çünkü yasak koymaya başladığınızda, dış ilişkileriniz, ekonomik beklentileriniz de etkileniyor bundan.

Bu tür ilişkilerin sıklaşmasının so-

nucu olarak, uluslararası denen dillerden yeni sözcükler giriyor dilimize. Dünya değişiyor, dolayısıyla yeni kavramlar gerekli elbette. Yabancı kavramlara karşılık olacak kendi sözcüklerimizi üretilebilmeliyiz. Ama asıl önemimiz gereken, *yaşayan kavramların* yabancı karşılıkları elbette. Oysa, *town* tamer eskilerde kalmış bir kavram. Yine de ben bir Türkçeleştirme alıştırması deneyi ve deneyimi olarak, gerekli olsaydı eğer ne derdik bu sözcük için diye düşündüm ve araştırmaya koyuldum:

Bildiğiniz gibi *town* kasaba demek. Yani köy olmaktan az çok çıkmış, belli özerklikleri, örneğin bir yerel yönetimi olan, belki bir belediye başkanı ya da muhtarı olan bir yerleşim yeri. *Tame* ise eylem olarak bir hayvanı evcilleştirmek demek. Ama bu temel anlamdan yola çıkarak aynı zamanda 'gücünü ya da şiddetini denetim altına almak, etkisini azaltmak' demeye de geliyor. Hatta Latince *domare* ve Yunanca *daman* sözcüklerine bağlı olarak, bir topluluğa 'boyun eğdirmek' anlamında da kullanılmış eskiden. Filmde boyun eğdirilecek olan, kasaba değil elbette, kasabaya karabasan gibi çökmüş olan zorba silahlı çete ve çete başı. Eli silahlı görevlinin kasabaya yapacağı şey, olsa olsa düzen getirmek.

Çeviri ya da sözcük türetimi için el altında bulundurdu-

ğum bir kitap var: *Kavramlar Dizini*. Ş. Recai Cin'in derlediği, bir eşanlamlılar, daha doğrusu yakın anlamlılar sözlüğü. Yabancı bir sözcüğün karşılığını düşünürsünüz, ama Türkçe sözcük bir türlü aklınıza gelmez. Onu çağrıştıran bir sözcüğü bu sözlükte arayıp bulursanız, yakın anlamlı sözcükler verir, hem de kimi kez sayfalar dolusu. Alet sözcüğüne bakarsınız, yakın anlamlılar iki sayfa (4 sütun) sürer, çiçek sözcüğü 3 sayfa (6 sütun). Bu sayfalarda bulamazsanız, bunlarda rastladığınız başka sözcükleri ararsınız sözlükte. Ve büyük olasılık bir yerde yakalarsınız aradığınızı. Yazıktır, TDK 1971'de bastı iki ciltlik bu sözlüğü, ama yenilenmediği gibi, yeni basımları da yapılmadı, çünkü TDK artık eski TDK değil.

Böyle bir sözlüğün yalnız yeniden basılması değil, daha kapsamlı olarak bütünüyle yenilenmesi gerekir elbette. Sözlükte eksikler olduğu gibi, yanlışlar ve kusurlar da var. Başka dillerde çok sayıda eşanlamlı sözlükler bulunur. Bizde





bir tanecik, o da eskidi ve bir türlü yenilenemiyor.

Town sözcüğünde sorun yok. Güçlük öteki sözcükte: *Tame*, evcil ya da evcilleştirmek anlamına geliyor. *Kavramlar Dizini*'nde evcil sözcüğüne baktım, beni ALIŞKANLIK ve HAYVAN sözcüklerine gönderdi. Oysa, benim aradığım bunlar değil. Yine de ALIŞKANLIK sözcüğüne baktım. O da beni SOKULGAN'a gönderdi. Sokulgan maddebaşı yok, SOKULGANLIK var. (Tek kişinin hazırladığı böyle sözlüklerde bu kadarlık kusur olur artık.) SOKULGANLIK'ta evcil var, kaynaşmak, ısınmak,

alışmak var, toplumcul var. Adam kasabayı (ya da güçlü kişiyi) ne yapacak? *Tame*, yani boyun eğdirecek, evcilleştirecek, kim bilir, ilkel tutumundan uzaklaştırıp uygarlaştıracak! Boyun eğdirmek? BOYUN'a baktım, gövdenin bir parçası olarak boyun'un yakın anlamlıları verilmiş. İçlerinde benim işime yarayacak bir şey yok. Ha, baş eğdirmek olabilir mi? BAŞ'a baktım, iki maddebaşı var: Biri, gövdenin bir parçası olarak baş, öteki bileşik sözcüklerde kullanılan baş: başvekâlet, başhamam, sadrazam, ayan, ileri gelenler, hatta subaşı... Benim işime yarayacak bir şey bulamadım.

Adam ne yapmaya çalışıyor kasabada diye yeniden düşündüm. Zorba gücü denetim altına almaya çalışıyor. DENETLEMEK, DENETMEK maddebaşlarına baktım: Kolaşan etmek, sınamak, yoklamak, koğuşturmak, teftiş etmek... Ya teskin? TESKİN, beni yatıştırma ve dindirmeye gönderdi. Hımmmm... Yatıştırma? YATIŞTIRMA yok maddebaşı olarak. YATIŞTIRMAK da yok etmek, hafifletmek, azaltma dedi. YOKETMEK var: imha etmek, bertaraf etmek, kökünü kazımak, yuvasını yapmak, işini bitirmek. Bunlar anlama yakın gibi geliyor. Kasabaya değil de zorba zengine yönelik olarak elbette. Kasabaya ne yapmış olacak adam? Düzen

getirecek. Uyum ölçü, uygarlık nasıl olur? Hımmm... Uygarlık? UYGARLIK'a baktım, beni MEDENİYET'e gönderiyor. MEDENİYET ise UYGARLIK'a geri gönderiyor! Kısırdöngü... Ayrıca, İLERLEME'ye de göndermiş. Madde-başı olarak İLERLEMEK var. Yakın anlamlıları verilmiş: Yükselme, yenileşme, uygarlaşmak, terakki... Bunlar işime yarar gibi görünmüyor.

Filmin bir yerinde "Adam *towntamer*, ama ona *town doctor* da denebilir" diyor birisi. Kasaba hekimi yani. Ama bu yanlış anlaşılır elbette, kasabanın gerçek doktoruyla karıştırılır. Filmin başka bir yerinde adam *tidy up* (düzene koymak) işini yapıyor diyorlar: Düzeltici? DÜZELTMEK yok sözlükte, DÜZELTME var. O da düz ve doğruya gönderiyor. Benim aradığım bu kavramlar değil. Ama DÜZEN var. Eş anlamlıları: Kurallı, düzenli, tekdüzen, çekidüzen vermek... DÜZENLEMEK var madde-başı olarak: Karşılık olarak ayarlamak verilmiş, toparlamak, bölümlemek, örgütlemek, düzene sokmak/koymak, hatta onarmak... Hımmm: onarmak... Adam onarıyor mu, düzeltiyor mu? İkisi de galiba, bir yanlış, bir bozukluğu... Hemen sonra DÜZENSİZLİK var. Yakın anlamlıları, başıbozuk, karman çorman, altüst, dağılmak... Bunların karşıt anlamlısı da verilmiş: toplamak, düzeltmek, birleştirmek... Hımmm... BİRLEŞMEK ne diyor? Bitişmek, kucaklaşmak, takışmak, kaynaşmak, uyuşmak... UYUŞMAK'a baktım, beni DUYGUSUZLUK'a gönderiyor. Benim aradığım bu değil.

Hemen sonra UYUŞMAZLIK var,

eş anlamlılarını olumlulaştırabilirim dedim: Anlaşmak, uzlaşmak, barışmak, geçinmek, uyuşmak. Bunlar eli silahlı adamın yapmak istediğine uygun değil. Arasını açmak var. Ya aracı olmak? Maddebaşı olarak aracı olmak yok, ama ARACI var: Aracılık etmek, hakemlik, hakem olmak, ara bulmak... Arabulucu? Hani kolaylaştırıcı kullanılıyor ya, *mediator* karşılığı olarak... Bana sorarsanız arabulucu demek gerekir *mediator* için. Ama filmdeki adamımız kesinlikle arabulucu değil. İki kesimin arasını bulmak değil, sorun yaratan yanı ortadan kaldırmak istiyor, bir uru kesip atmak gibi. Onun için adama doktor/hekim diyorlar ya.

Aynı soruya geri döndük: Adamın kasabada yapmak istediği ne? Huzur ve güvenlik isteyen bir topluluğun isteğine uyup kasabaya düzen vermek. Arabulucu olarak değil, sorun çözücü, sorunu ortadan kaldırıcı olarak, yani kasabadaki bozuk düzeni onarmak istiyor: *Towntamer* karşılığı olarak kasaba-onarır, kasabadüztir, kasabatoparlar denebilir. Doğrusu, bana sorarsanız, yaklaşık yirmi evden oluşan böyle yerleşim birimlerine köy de denebilir. Dolayısıyla, köyonarır, köydüztir, köytoparlar... Köydüzer, köydüzler... (Greyder karşılığı yoldüzer yok mu?)

Sözcüğü/Sözcükleri beğenmediniz mi? Daha iyisi mi var elinizde? Önerilerinizi bekliyorum.

EDEBİYATIMIZDA ÜÇ GÜZEL ADAM

UMUT ÖZKAN

Enver Gökçe, Erzincan'dan; Ahmet Arif, Diyarbakır'dan; Prof. Dr. İlhan Başgöz, Sivas'tan yola çıkmışlardı. Yaşları yirmi bile yoktu. Ortak umutları, sevdaları, idealleri vardı. Dil ve Tarih'te öğrenimlerini sürdürmek için buluşmuşlar, sonrasında yedi yıl süren bir ev arkadaşlığı ve üniversite dostluğu... Neydi bunları birleştiren, diye hep düşündüm? Dünya görüşleri ve yaşama birlikte baktıkları ortak pencere... Enver Gökçe, Erzincan'ın kıraç, kuş uçmaz kervan geçmez bir köyünden yola çıktığında, hayal ettiği ülkenin özlemiyle yanıp tutuşuyordu. O ülkesol, sosyalist bir ülke olmalıydı. İnsanların mutlu olduğu, demokrasinin, insan haklarının hâkim olduğu, özgürlükçü yaşam özlemi içindeydi. Arkadaşları Başgöz ve Arif de aynı düşünceleri paylaşıyorlardı.



Neyse; siyasi görüşlerini aktarmaktan çok, biraz da bu üç aydınımıza dönelim. Anılarını birlikte yaşayalım, tazeleyelim.

BEKÂR EVİ ARKADAŞLARI

Bekâr evine önce gelen Enver Gökçe olurdu. Artık gelenek olmuştu; içlerinden kim gelirse gelsin kapıyı üç defa "tık tık tık" vuruyordu, bu onların şifresiydi. Kapıyı genelde Ahmet Arif açıyor, evde şiir, türkü ve edebiyat tartışma konularının başında geliyor, sabaha kadar süren, sonuçlanamayan, arkası yarın türü çok tartışma yaşamlarını süslüyordu. Ahmet Arif, Gökçe'nin yazdığı şiirleri hayranlıkla dinliyor, kimi zaman da ona gıpta ile bakıyordu ama faşizm ülkeyi sarmış durumdaydı, kavuruyordu.

BAŞGÖZ, GÖKÇE VE DİL VE TARİH

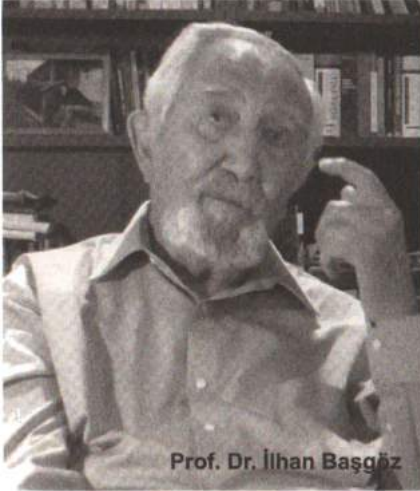
Başgöz Hoca'nın ve Enver Gökçe'nin Dil ve Tarih'te örnek aldığı insan, Hocaların Hocası Perteve Naili Boratav'dı. Halk edebiyatının duayeniydi ve onun asistanı olmuştu artık. Başgöz Hoca da orada öğretim görevlisiydi. Enver Gökçe'nin okulu bitirme tezi, memleketinin türküleriydi; onların dramatik, duygusal, hayat dolu hikâyeleriydi. Gökçe'nin ilk defa ortaya çıkardığı türküler, Cumhuriyet Dönemi Şairlerinden Ceyhan Atuf Kansu'ya ilham kaynağı olacaktı ve daha nicelerine... Şiirleri buram buram memleket kokuyordu. Hatta ev arkadaşı Ahmet Arif ondan çok yardım görmüş, dostlukları tıpkı bir usta çırac ilişkisi gibi olmuştu.



Sıra ırkçılığın, faşizmin talan ettiği, onların biricik fakültelerine gelmişti. Gençlik Parkı'nda topladığı gençleri üniversitenin aydın, ilerici, yurtsever, demokrat hocalarına karşı kışkırtan, işi kafatası ölçüsü almaya kadar getirecek derecede uçuk bir adam olan Nihal Atsız ve diğerlerinin yüzünden, önce Behice Boran, ardından Boratav yurt dışına gittiler. Ardından Başgöz Hoca yurdunu terk etti. Ülke yönetilemez hâlde. Meclis kararıyla üniversitelerin kürsüleri kapanıyor, tutuklamalar başlamış ve faşizm yüzünü göstermişti.

PROFESÖR İLHAN BAŞGÖZ ANLATIYOR

Yurttan ayrıldıktan sonra Amerika'da Halkbilim Profesörü olan İlhan Başgöz Hoca diyor ki: "Güler misin ağlar mısın; tıpkı 12 Eylül'de mahkemenin 'Rus yazar Gogol'u bulun getirin.' diye tutuklama kararları çıkarttığı tuhafıklar gibi. Gogol öleli yüzyıl olmuş, cuntaclar 'Yakala getir' diyor ya, o dönem de öyle bir ortam bilecek, özellikle oluşturulmuş. Biz Enver'le Dil ve Tarih'in bahçesinde oturuyorduk. Bir polis memuru geldi, Enver'i götürdü. İki gün sonra geldi dedi ki: 'Niye söylemediniz altında oturduğumuz çınarı bir Rus generalin diktiğini?' Gerçekten de Ankara ziyaretinde, ağacı Rus general dikmişti. Komünizm propagandasından iki gün nezarete yattı Gökçe. Ülkenin şu hâline bakın... Evde daktilo çok kullanılıyor, sesi geliyor. 'suçlamasıyla, 'Bunlar komünist' diye mahkemelere düştük ve daha kötüsü cadı avı başladı. Meşhur komünizm tevkifatları başlıyor, işkenceler meşhur Sansaryan Han'da yapılıyordu."



Yapılan işkencenin haddi hesabı yoktu. Yine sevgili Başgöz'den aktarayım: "Beni de aldılar bir gece, götürdüler Sansaryan Han'a. Dedim ki, 'Ben Enver'i bulmalıyım.' Hemen aklıma evdeki şifremiz geldi, yan hücreye üç defa tık tık tık vurdum. O da cevap verdi; üç defa tık tık tık. Gökçe'ye yıllarca işkence ve çile çektirdiler. Hapisten çıktığında konuşamaz, içine kapanık bir hâle gelmiş, hatta cezaevinden çıktığı gün onu cezaevi kapısından alıp Ankara'ya getiren arkadaşları İstanbul'dan Ankara'ya kadar tek kelime etmediğini söyle-

miş, çok üzülmüştü. Mahkeme kararıyla sürgünler, zorunlu ikametgâhlar ve Ankara'da bir huzurevinde ölüm...

DÖNEMİN KÜLTÜR BAKANI FİKRİ SAĞLAR, TÜRK EDEBİYATININ ACILIKUŞAĞINDAN ÖZÜR DİLİYOR

Hayat bu işte. Yıllar sonra dönemin Kültür Bakanı Fikri Sağlar, Türk devleti adına Ankara'da hem Boratav'ın hem de Başgöz'ün katıldığı bir toplantıda o kuşaktan özür diledi. Yaşları seksen dayananmış iki koca çınardılar. Toplantıda dimdik oturuyorlardı.

BAHAR

İSA KÜÇÜK

I

Uzun bir sessizlik oldu
Ses hızı ölçüldü çoktan
Şimdi sıra sessizlikte

Bir çiçek nasıl koşar kırlara
Işığa nasıl kaçır
Şimdi sıra

Senden konuşuldu
Güvercin konu pencereye
Şimdi

Uzun bir sessizlik oldu

II

Bahar yağmurları başladı
Delirdi toprak
Ağaçlar soyundu
Taş terledi

Bahar yağmurları
Uyandı tohum
Su yukarı yürüdü
Aşk yaya kaldı

Bahar
Palamanı çözdü gemi
Bir yıldız kaydı
Rüzgarları geçti cıgılları

Bahar yağmurları başladı

{ -ICI } ORTAÇ EKİ DEĞİLDİR - III

GÖKHAN ADALI

Ortaç ekleri kalıcı ad da yapar. Kalıcı ad olduklarında olumsuzluk eki de almazlar, öge de. Kalıcı adın, ekinden dolayı, ortaç diye adlandırılması yanlıştır. Bu Eski Türkçe için de Orta Türkçe için de Eski Anadolu Türkçesi için de Türkiye Türkçesi için de böyledir. Konumuz, özellikle -ıci ekli sözcükler olduğu için, şimdilik, çoğunu Tarama Sözlüğü'nden seçtiğimiz, bu ekle türeyen birkaç örnek verelim: **Bark itgüci**, mimar; **satguçi**, satıcı; **suya bakıcı**, falcı; **pamuk atıcı**, hallaç; **tamar/damar urucu**, kan alıcı, hacamat yapan; **ıçkücü / ıçkici**, ayyaş; **kendin görücü**, bencil; **ivici**, aceleci; **çalıcı**, çalgıcı (müziyen); **ırlayıcı / eydici**, şarkı, türkü okuyan; **iş sürücü**, iş takipçisi demektir. Bunların ortaç olmakla ne ilgisi var?

Bu gerçeği Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a onaylatmak, biraz güç gibi görünüyor. Eklerden yola çıktığı için ekin ilk işlevi neyse sözcüğü tür olarak öyle adlandırıyor. Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi adlı kitabında da "sıfat-fiil" diye verdiği örnekler arasında kalıcı ad olanlar da var: "Beylikler Dönemi Türkçesi: Eski Anadolu Türkçesi (XIV-XV. Yüzyıllar)" bölümünde "Sıfat-fiiller" için bilgi verirken "Kullanışları bugünkünden pek farklı değildir. İçlerinde çekimli fiil olanları da vardır. Tür olarak geçmiş zaman için -dük, -mış; geniş zaman için -Ar/-Ur, -mAz; geçmiş ve şimdiki zaman için -An; zamanda alışkanlık ve süreklilik için -Ici; gelecek zaman için -AcAk ekleri kullanılmıştır" der.¹ Eklerin açıklamasına geçür.

Çekimli eylemin ortaç sayılıp sayılamayacağını tartışmasını ileriye bırakarak eklerin açıklamasında verilmiş örnekleri inceleyelim: -ıcı için *eyd-ici* örneğini de verir. Kalıcı addır. -ası için "yi-yesi vakt" (11b-10), "yi-yesi 'yiycek, yemek' bişürdi" (53b-11) örneklerini verir. "Yiyesi" kalıcı addır. Bunların ortaç olarak gösterilmesi yanlıştır. Bu örnekler, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın daha önceki bir çalışmasından, Marzubân-nâme Tercümesi incelemesinden aktarılmıştır.² Bu incelemede *yiyesi* sözcüğü, "yiyesi vakt" söz öbeğinde "sıfat olarak" örneklenmişse de ad olduğu açık. Marzubân-nâme'de "yi-yesi 'yiycek, yemek' bişürdi", "isim olarak" örneklenmiş. *Geysi* [giysi, giyecek] de öyle: "yini giyesiler eyleyüb" (10a-1).³

Burada ilgimi çeken bir konuya da değinmeden geçemeyeceğim: Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, -ası / -esi için "bu ek, ilk defa Eski Anadolu Türkçesinde ortaya çıkarak bu bölge ve devir için bir yenilik niteliği taşımaktadır" (Marzubân-nâme, s. 190; Oğuz Türkçesinin Gelişimi, s.102), "Eski Türkiye Türkçesine özgü bir sıfat-fiil ekidir" (Türkiye Türkçesi Grameri, s.978) diyor. Ancak Kaşgarlı Mahmud,

¹ Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Oğuz Türkçesinin Gelişimi, s.102.

² Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Sadruddin Şeyhoğlu, Marzubân-nâme Tercümesi, s.189-190.

³ Metin Bölümünde "geysi", Dizin'de "giysi" yazılı.

Divânü Lügat-it-Türk'ün İkinci Bölümün de Oğuz, Kıpçak, Peçenek lehçelerinde bu ekin, diğer Türk lehçelerindeki -gu eki yerine kullanıldığından söz eder, karşılaştırmalar yapar ve sık sık "Oğuzlar şöyle der" diyerek -ası / -esi ile yapılmış birçok ortaç ve önad örneği verir: *ol bizke kelesi boldu*, o bize gelecek oldu; *senig barasın qaçan*, senin gidişin ne zaman / ne zaman gideceksin; *yıgaç bıçası nen*, ağaç kesecek araç; *yıyesi nen*, yenebilecek nesne...⁴

Şaşırtıcı olan, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın Marzubân-nâme Tercümesi incelemesinde Kaşgarlı Mahmud'dan aktarmayla Oğuz ve Kıpçak lehçeleriyle ilişkilendirildiği -ası ekinin (s.190), Türkiye Türkçesine "özgü" olduğunu söyleyebilmesidir. Haydi diyelim ki Oğuzlar geldiler, Anadolu'yu yurt edindiler. Kıpçaklar da Anadolu'ya mı geldi? Bu, bir çelişkidir.

Çelişki, -ıcı ekiyle türemiş sözcükler için de söz konusudur. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, "Marzubân-nâme'de sıfat olarak kullanılışlarından başka, isimleşmiş olan kullanılışları ile de dikkat çekerler. Bu durumu dolayısıyla, ekin olumsuz şekillerine hiç rastlanmaz" (s.189) diyerek -ıcı ekinin geçirdiği evrilmeyi dillendirmesine karşın çevirinin yapılışından 600 yılı aşkın bir süre sonra da ekin "sıfat-fiil" [ortaç] yaptığını yazıyor:⁵ "-İcI / -UcU eki, getirildiği fiile, 'bir hareketi alışkanlık hâlinde yapma' veya 'yapan' vasfı yükleyen sıfat-fiiller türetir (...) Üzerindeki süreklilik bildirme özelliği de daha çok şimdiki ve gelecek zamanı kapsar" (Türkiye Türkçesi Grameri § 713). "-İcI / -UcU ekiyle kurulan sıfat-fiiller" için değişik yazarlardan 28 örnek tümce seçmiş; hiçbir ortaç değil.

Bunca uğraş, bunca çaba...

Üstelik bu eke ayrılan bölümün sonunda "-İcI / -UcU sıfat-fiillerinin en önemli özelliği, kalıcı sıfat ve adlara dönüşmüş olmasıdır. Burada artık ek bir türetme eki özelliği kazanmıştır" (§ 718) diyor. Ortaç ekleri, türetme özelliklerini sonradan edinmezler; aslında birtakım özellikleri olan türetme ekleridir. Sayın Profesörümüzün, bu son tümceleriyle "-ıcı eki, günümüzde yalnızca türetme eki olarak kullanılıyor" demek istediklerini düşünüyorum. Doğru yorumluyorsam bu da bir çelişkidir. Yanlış yorumlamışsam Türkiye Türkçesinde ortaç (sıfat-fiil) dendiğinde anlaşılması gereken ne olduğunun açıklanması gerekir. Prof. Zeynep Korkmaz, ortaçlara ilişkin söylenmesi gereken ne varsa hepsini, aktarma yoluyla söylemiş söylemesine de okuyanların konuyu net olarak öğrenmesi olanaksız. Arada öyle sözler ediyor ki okuyanın kafası karışıyor. Örneğin, ortaçlar için söylediği "içlerinde çekimli fiil olanları da vardır" yargısı, öğrenilecek olanların tümünü boşa çıkarır. Eylem, iyelik eki alıp adlaşırsa ortaç olur. Ona "çekimli eylem" denebilir mi? Bu sözle anlatılmak isteneni anlayamadım.

Ben, ortaç denince ne anladığımı açıklayayım. Böylece Türkiye Türkçesinde -ıcı ekinin ortaç olarak öğretilmesine niçin karşı çıktığımı daha kolay anlaşılabilirsin:

⁴ Bozkurt, s. 677-678.

⁵ Korkmaz, Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü, s. 210-211; Türkiye Türkçesi Grameri, s. 963-966.

Türkiye Türkçesinde Ortaç Ekleri:

Genelde kip eklerinden oluşur veya onlarla sıkı ilişkisi olan eklerle yapılır. Bunun kolayca anlaşılabilmesi için çizimden yararlanalım. İki ayrı kip için iki sayı doğrusu kullanalım. Üste kip eklerini alta ortaç eklerini sıralayalım. Önce bildirme kipi ekleri olan duyulan geçmiş, görülen geçmiş, şimdiki, gelecek zaman eklerini sıraladıktan sonra hepsini kapsayabilen geniş zaman ekini ve onun olumsuzluk ekinden sonra geldiğinde ses değiştiren biçimini yazalım. Alta da zamanlarla ilgili ortaç eklerini, ilgili zamanlarını karşılayabilecek biçimde sıralayalım. İkinci sayı doğrusunun üstüne istek, dilek / koşul, gereklilik ve buyruktan oluşan dilek kipi eklerini sıralayalım. Alta dilek ortacı olan -ası'yı yazalım. Ortaya şöyle çizimler çıkar:

Bildirme kipi ekleri	Dilek kipi ekleri
-miş -dı -yor -acak -r /-ma-z	-a -sa -malı Ø (eksiz)
-miş -dık -an -acak -r /-ma-z	-ası
Ortaç ekleri	Ortaç eki

Ben, Türkçe gökadasında ortaçlar takımıyıldızını işte böyle görüyorum. Öğretmenliğimin 10. yılında ders sırasında doğuveren bir esinle bu yıldız kümesini gördüm ve karatahtaya böyle çiziverdim. O andan başlayarak tam 35 yıl öğrencilerimin konuyu daha çabuk kavradıklarını gözlemledim.

Bildirme kipleri eklerinden -yor eki, ortaç yapmamış gibi görünüyor. Bunun nedeni *yorır / yorur* biçiminde sözcükken yakın zamanda ek durumuna getirilmiş olmasıdır, diye düşünüyorum. Marzubân-nâme Tercümesi'nde örneği var: *bir virandan geçe-yorurken gördi bir ilan bir delükten başın çıkarmış turur* (53a-12,13).⁶ Sınırlı da olsa -yor ekli sözcükler de ortaç olarak kullanılır: *O da istemiyor değil*. Ölçünlü dil, ancak bu kadarına izin vermiş.

Muharrem Ergin, Partisipler [Ortaçlar] bölümünde -dı ekinin de ortaç gibi kullanılmaya başlandığından söz eder (1962: § 578); *şıpsevdi, külbastı, beğendi, gecekondı, dedikodu* örneklerini verir; *"bu ekin partisip eki olduğunu ihtiyatla kabul etmek lâzımdır"* demekten kendini alamaz. Bu ek, Türkçede ortaç olarak değil, eylemden kalıcı ad, önad yapma işleviyle de kullanılmıştır: *Döndü, Durdu (özel adlar); sındı (makas), bindi (destek), türedi, zıpcıktı, mirasyedi... Dil devriminden sonra da bu ekle türetilen adlar, yadırganmadan kullanılıyor: alındı (makbuz), uydu, çıktı...*⁷ Aydınların katkısı ol-

⁶ Adı geçen kitabın "Sözlük-Dizin" bölümünde yanlışlıkla "yoru- : yürümek, başı boş dolaşmak, vakit geçirmek" bölümü (maddesi) içine alınmış. Sözcük, Muharrem Ergin'in dediği gibi (1962:§ 459) "yori-r" eylemine yeni anlam ve işlev yüklemeye oluşturulmuş olsa bile ayrı bölümde gösterilmeliydi.

⁷bkz. Hatiboğlu, Türkçenin Ekleri, s. 60-61.

madan halk da türetiyor: *gecekondu*, *kaptıkaçtı* 1950'li yıllarda söylenir olmuştur.

Halkın, eylem kip ekini yapım eki gibi kullanması, belki de eski (arkaik) dönemlerden artakalan bir alışkanlıktır. Ne yazık ki milattan öncesi için yazılı belge bulunmayışı, ilk gelişkin belgelerin 8. yüzyıl tarihli olması; bize böyle kestirimler (tahminler) yaptırıyor. İlk yazılı belgelerimiz olan Kül Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk Yazıtlarında -dı / -tı ekli eylem çekimleri de var, -duk / -tuk ekli geçmiş zaman ortacları da var: *tenri yarlıkadukım üçün* [Tanrı bağışladığı için], *kagan olurtukum üçün* [kağan olup tahta çıktığım için], *inili eçili kıkşürtükün üçün* [küçüklü büyüklü kışkırttığından], *oglu kanın teg kılınmaduk erinç* [oğlu babası gibi yaratılmadı sanırım]...⁸

Ortaç eki -dık'ın kaynağı için birçok araştırmacı, görüş bildirmiştir. Bunların hepsi varsayımdır. Bu varsayımlara bir ekleme de ben yapayım: Bu ek, -dı ekinin, eski çağda ortaç eki olma olasılığı yüksek, eylemden önad yapan -k ekiyle (yanık ev, yıkık duvar, soluk beniz, açık kapı...) birleştirilip genişletilmiş ve işlev sınırları keskinleştirilmiş biçimi olabilir. Yazıtlarda yalnızca dar yuvarlak ünlüler (u, ü) ile kullanılan -dık eki çok sınırlı birkaç örnek dışında kalıcı ad yapmamıştır: *Sırp Sındığı*, *Sevindik* (yer adı), *Saltuk*, *sidik* (< siğ-dük).⁹ Daha önce kalıcı adlar türettiğini gördüğümüz -dı eki de bilebildiğimiz zamanların hiçbirinde ortaç yapmamıştır. Ta eski çağlarda -dı ile -dık için kesin işbölümü yapılmış sanki.

-dık eki günümüzde de tümce içinde çoklukla iyelik ekli, yaygın kullanılan bir ortaçtır. "Ağladığını gördüğünde köpeği kendisinden, doğurduğun çocuktan daha çok sevdiğini söylemişti." (Peride Celal, K, s.273).

Bildirme kipinin diğer ekleri, kalıcı adlar da türetirler, ortaç da.

Kalıcı ad: *yemiş* incir, *dolmuş* insan taşıma türü / aracı, *ermiş* evliya, *geçmiş* ma-zi...

Ortaç: *saçı bitmemiş* yetim, *su katılmamış* gerçekler, *alandan toplanmış* göstericiler, *ne sıkıntılarla geçirilmiş* günler vb.

Kalıcı ad: *alacak*, *verecek*, *yiyecek*, *içecek*, *giyecek*, *çekecek*, *gelecek*, *silecek*, *yakacak*...

Ortaç: "Mustafa Necati'den sonra eğitim sorunlarını çözecek köklü atılımlar yapıldı..." (Öner Yağcı, BOE s.104.).

Kalıcı ad: *gelir*, *gider*, *çıkır*, *döner*, *yazar*, *okur*, *yatır*, *keser*, *benzer* (*beniz-e* -> *benzer*)...

Ortaç: "... iniltiye, ağlamaya benzer sesler çıkardılar" (Yaşar Kemal, KSİ 2, s.158).

⁸ Hatice Şirin, agy.

⁹ Muharrem Ergin, *ada* bağlanmadan ad yerine kullanılan *bildik*, *tandık* sözcüklerini kalıcı ad yapmaya örnek göstermiş (2005: s.245). Yanılmış olduklarını düşünüyorum: Önadlar, bağlandıkları addan bağımsız olarak o adın yerine kullanıldıklarında adlaşır, adıl olur. Adıldır onlar.

Kalıcı ad: *tükenmez* (1. meyvelerden yapılan bir içecek, 2. bir tür kalem), *kuşkonmaz* (bitki), *hacıyatmaz* (bir oyuncak), *taşınmaz* (ev, arsa vb.), *açmaz* (çözumsuz sorun)...

Ortaç: “Yolcusuz yollar... Yola benzemez çığırılar.”, “Müdürüinkine benzer katı, kırılmaz anlayışlar var.” (Örnek tümceler: Fakir Baykurt, KBA, ilki s.153, ikincisi s.293).

Yalnızca şimdiki / geniş zaman ortaç eki olarak kullanılan **-an** / **-en** de kalıcı adlar yapar: Kalıcı ad: *bakan* (Kültür Bakanı gibi), *kapan*, *eren* (evliya), *bölünen*, *bölen*, *kalan*, *tamlayan*, *tamlanan*, *düzen*, *çağlayan* vb.

Ortaç: “Yazı odasının penceresinden içeri uzanan ay ışığı divanda yatan birisinin yüzüne vurmuştu.” (Cahit Uçuk, EDBKY-SI, s.140).

Kalıcı ad olanlar, zaman anlamlarını yitirmiştir. Öge de olumsuzluk eki de olmazlar. Ortaçdeğillerdir.

Dilek kipleri, “zamanlara göre değil, anlamlarına göre adlandırılmışlardır.”¹⁰ Ancak hepsinde bir gelecek zaman anlamı vardır. Kişi isterse, dilerse, koşul ileri sürerse, gerekli görürse, buyurursa hep o andan sonrası içindir. Bu özellik nedeniyle Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman ortacı yapan ek olarak **-ası** yaygın kullanılmıştır: “bu bir ağaçdur ne göresi gözi var ne işidesi kulağı var” (Marzubân-nâme, 34b-13).

14. yüzyılda **-acakeki** de var: “Pes âhır vaktında öleceğin düşünde didiler”¹¹ Gelecek zaman ekinin giderek yaygınlaşmasıyla **-ası**, günümüzde yalnızca dilek / istek ortacı olarak kullanılıyor: “Yiyesim yok.” (Cahit Uçuk, EDBKY-S I, s.141). Dilek anlamıyla sınırlı kullanılıyor: *Görülesi yerler, öpülesi eller*. Günümüzde zaman anlamından sıyrılmış olarak daha çok kargışlarda kullanılıyor: “Sen var git, öteki gözü de çıkası o Salih’e” (Yaşar Kemal, KSİ 2, s.270), “Akmayası çaylar nerelere koydun Ümmü mü” (Halk türküsü).

Dilek kiplerinden **-malı** da bir ara ortaç olarak kullanılmış, önad yapmıştır

“Didüğün gibidir ögmeli candır” [övlümeye değer can] (Şerifi, Şehnâme Çevirisi, 5023),

“Sevinmelü bir iş degüldür el-hak” [sevinmeyi gerektiren bir iş] (Şerifi, Ş.Ç., 42490).

“Karac’oğlaneydür, dost bizim iller

Biter benefşesi, dermeli güller [derilmeye değer güller: bir gül türü olsa gerek]

Dinledip hep bizi söyleşir eller

Benim düşmediğim diller mi kaldı” (Öztelli, Karacaoğlan, s.69).

Öyle anlaşılıyor ki bu kullanım 400 yıl öncede kalmış.

¹⁰TahirNejatGencan, § 283.

¹¹Dr. İsmet Cemiloğlu, Kısası Enbiya İncelemesi, 58a-13.

Sonuç

Bu çalışmada -ıcı ekinin tarihsel serüveni ekseninde dilimizin geçirdiği değişikliklere az da olsa değinmiş oldum. Dil, insana bağlı canlı bir varlıktır; değişir. Kültür dili düzeyine çıkar, ölçünlü bir dil olursa dildeki değişme yavaşlar. Dil devrimi sonucu Türkçe, artık kültür dilidir. Bizlere düşen, bu kültür dilini korumak; geliştirmek; kurallarını, inceliklerini her gencimize öğretmektir. Öğrenmek sevmekle başlar. Dilimizi sevdirebilmek için gençlere yanlış bilgi vermekten kaçınılmalıdır.

Prof Dr. Zeynep Korkmaz, hocası olan Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu'nun Türkçenin Grameri kitabındaki -ıcı eki bilgilerini bol örnekle Türkiye Türkçesi Grameri kitabına aktarırken ana çalışma alanı olan Eski Anadolu Türkçesinde ekin ortaçağ olarak kullanılmasının etkisinde de kalmış olabilir. Oysa -ıcı, eylemlerden önad yapıyor, iş ya da aygıt adı yapıyor, özellik bildiren ad yapıyor; 400 yıldır ortaçağ yapmıyor, öge almıyor, olumsuzluk eki -ma- almıyor, olumsuzu "değil" koşacıyla yapılabiliyor; "zaman" anlamı taşıyor.

Ortaçların en önemli özelliği "zaman" anlamı taşımalarıdır. Her ne kadar Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, bunlara "süreklilik" diye bir zaman anlamı yüklemekteyse de -ıcı ekli sözcükte zaman anlamı yoktur. "Süreklilik" diye bir zaman adı da yoktur. Biraz zorlanırsa çoklukla önad olarak kullanılan her adda süreklilik kavramı bulunur. Örneğin yeşil, sürekli yeşil; dört, sürekli dördtür.

Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın, Dil Bilgisi Sözlüğü ve Türkiye Türkçesi Grameri kitapları Türk Dil Kurumu yayını olmasaydı, başka bir kurum veya özel işletmelerde basılsaydı bu yanlış bilgi kendilerinin kişisel görüşüdür der, geçerdim. Kurum, ne yazık ki, bir devlet kurumu artık. Devlet yayını diye bu kitapları alan öğretmenler, öğrenciler, yanlış doğru diye öğrenecek ve yayacaklar. Doğrusunu öğretmek güçleşecek, belki de olanaksız olacak. Yanlış çabuk yayılır. Daha şimdiden dilci bir profesörümüzü, dilbilgisi kitapları yayımlayan bir yazarımızı etkilediğine göre... Yarın belki de üniversite giriş sınavlarında soru olacak, doğru bilgi almış öğrencilerin hakları yenecek.

"Bir zamanlar sıfat-fiil olarak kullanılıyormuş ya, ne var bunda?" denilmez umarım. Öyle denir de iş oluruna bırakılırsa hiç değilse kitapların başındaki "Türkiye Türkçesi" sözlerini kaldırm. Yoksa bu yanlış, o kitapların güvenilirliğine gölge düşürecek.

Atatürk ne denli ileri görüşlü bir insanmış, bir kez daha anladım. Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun niçin özerk olmasını istemiş ve bu isteğinde ne denli haklıymış, bir kez daha anladım: Profesörler, yönetimde görev alanlar yanlış bilgi diye sunarlarsa yanlışlığın farkına varılsa bile kimsenin gıkı çıkmıyor, çıkamıyor. Sorunu cılız sesle dillendiren olsa da konu dışı sözlerle üstü örtülüyor, sonuç alınmıyor.

Kaynakça

- Banguoğlu, Tahsin**, Türkçenin Grameri, Baha Matbaası, İstanbul - 1974.
- Baykurt, Fakir**, Köşe Bucak Anadolu, Özyaşam-4, Literatür Yay., 2. Basım, İstanbul - 2018.
- Celal, Peride**, Kurtlar, Roman, Can Yay., İstanbul - 1990.
- Cemiloğlu, Dr. İsmet**, 14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi, TDK Yay., 2. Baskı, Ankara - 2000, ISBN: 975-16-0631-4.
- Çağatay, Prof. Dr. Saadet Ş.**, Türk Lehçeleri Örnekleri VIII. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla Kadar Yazı Dili, DTCF Yay., İkinci baskı, Ankara - 1963.
- Deny, Jean**, Türk Dil Bilgisi-Osmanlı Türkçesi, Çevirmen: Ali Ulvi Elöve, Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ahmet Benzer, Kabalcı Yay., Birinci Baskı, İstanbul - Mart 2012.
- Eraslan, Prof. Dr. Kemal**, Eski Uygur Türkçesi Grameri, TDK Yay., Ankara - 2012, ISBN: 978-975-16-2510-6
- Erdal, Marcel**, A Grammar of Old Turkic, Leiden Brill-2004, Kabalcı Yay. http://altaica.ru/LIBRARY/turks/Erdal_OTG.pdf
- Ergin, Muharrem**, Türk Dil Bilgisi, İst. Üni. ED. Fak. Yay. No. 185'ten genişletilmiş ikinci baskı, İstanbul Matbaası, İstanbul - 1962.
- Ergin, Prof. Dr. Muharrem**, Üniversiteler için Türk Dili, Bayrak Yay., İstanbul-2005.
- Gabain, A. Von**, Eski Türkçenin Grameri, (Çeviren: Mehmet Akalın) TDK Yay., 4. Baskı, Ankara-2003, ISBN: 975-16-0695-0.
- Gencan, Tahir Nejat**, Dilbilgisi, TDK Yay., 3. Baskı, İstanbul - 1975.
- Gölpınarlı, Abdülbâki**, Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri, T. İş Bankası Yay. - Hasan Âli Yücel Klasikleri Dizisi, <https://tr.pdfdrive.com/yunus-emre-hayatı-ve-bütün-şiiirleri-e52297519.html>
- Gülensoy, Prof. Dr. Tuncer**, Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, TDK Yay., 2. Baskı, Ankara-2011, ISBN 978-975-16-1971-6.
- Gülsevin, Prof. Dr. Gürer**, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., 3.bsk., Ankara-2011. ISBN 975-16-0850-3.
- Hacıeminoğlu, Prof. Dr. Necmettin**, Karahanlı Türkçesi Grameri, TDK Yay., 4. Baskı, Ankara - 2013, ISBN: 975-16-0780-9.
- Hatiboğlu, Prof. Dr. Vecihe**, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., 2. Baskı, Ankara - 1972.
- Hatiboğlu, Prof. Dr. Vecihe**, Türkçenin Ekleri, TDK Yay., 2. Baskı, Ankara -

1981.

Hengirmen, Mehmet, Türkçe Dilbilgisi, Engin Yay., 8. Baskı, Ankara-2005, ISBN: 975-7287-67-9.

Hengirmen, Mehmet, Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Engin Yay., 3. Baskı, Ankara-2009, ISBN: 975-320-083-8.

Kartallıoğlu, Yavuz, Klasik Osmanlı Döneminde Eklerin Ses Düzeni: 16, 17 ve 18. Yüzyıllar, TDK Yay., Ankara-2011.

Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugat-it-Türk (Türk Dili Divanı), (Çeviri, Uyarılma, Düzenleme: Prof. Dr. Fuat Bozkurt), Eğitim Yay., Konya - 2012, ISBN: 978-605-4392-61-2.

Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugât'it-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin), Hazırlayanlar: Ahmet B. Ercilasun - Ziyat Akkoyunlu, TDK Yay., 2. Baskı, Ankara - 2015, ISBN: 978-975-16-2837-4.

Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, Sadruddin Şeyhoğlu Marzubânnâme Tecümesi İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, DTCF Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara-1973.

Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara, 1982.

Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yay., Ankara - 2003, ISBN: 975-16-1643-3.

Korkmaz, Zeynep (Prof. Dr.), Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi, TDK Yay., Ankara-2013, ISBN 978-975-16-2559-5.

Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 5. Baskı, Ankara-2017, ISBN: 978-975-16-3305-7.

Meşadiyeva, Doç. Dr. Aynel, Eski Türkçedeki Sıfat Fiil Eklerinin Çağdaş Türk Lehçelerinde Eşdeğerleri, XII Uluslar arası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı (İhsan Doğramacıya Armağan), s. 84-89, 25-28 Eylül 2017, Bükreş/Romanya.

Orkun, Hüseyin Namık, Eski Türk Yazıtları, TDK Yay., Birleştirilmiş 3. Baskı, Ankara - 2011, ISBN: 975-16-0601-2.

Özel, Sevgi-Atabay, Neşe, Sözcük Türleri II, TDK Yay., Ankara - 1976.

Özel, Sevgi, Türkiye Türkçesi Temel Dilbilgisi, Dil Derneği Yay., Birinci Basım, Ankara -2018.

Öztelli, Cahit, Karaca Oğlan Bütün Şiirleri, Milliyet Yayınları Türk Klasikleri Dizisi 1, İkinci Baskı, Baha Matbaası- Ağustos 1970.

Öztelli, Cahit, Yunus Emre Bütün Şiirleri, Milliyet Yayınları Türk Klasikleri Di-

zisi 6, Birinci Baskı, Sıralar Matbaası-Ağustos 1971.

Ş e r î f î, Şehnâme Çevirisi, Hazırlayanlar: Dr.Zühal Kültürel, Dr. Latif Beyreli, 4c.,

TDK Yay., Ankara-1999, ISBN 975-16-1090-7 (tk.).

Şirin, Hatice, Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi, TDK Yay. , Ankara - 2016, ISBN: 978-975-16-3213-5.

Tarama Sözlüğü, Haz.: Ömer Asım Aksoy - Dehri Dilçin, I-VIII, TDK Yay., 4. Baskı, Ankara - 2009, Takım ISBN: 975-16-0756-6.

Tekin, Talat, Orhon Türkçesi Grameri, (Yayımlayan: Mehmet Ölmez), 2. Baskı, İstanbul-2003,

ISBN: 975-7981-19-2. **Tietze, Andreas**, Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lu-gati, [Editör: Semih Tezcan], TÜBA, Ankara, 2016, ISBN: 978-9944-252-79-9 (1. Cilt).

Thomsen, Vilhelm, Orhon Yazıtları Araştırmaları, (Çeviren ve Yayıma Hazırlayan Vedat Köken), TDK Yay., 2. Baskı, Ankara-2011, ISNB: 975-16-1603-4.

Türkay, Prof. Dr. Kaya, Yeni Özleştirme Kılavuzu, Dil Derneği-Kırmızı Kedi Yay., 1. Basım, İstanbul - 2016, ISBN: 978-605-9658-20-1.

Türkçe Sözlük, Dil Derneği Yay. , 3. Baskı, Ankara - 2012, ISBN: 978-975-7495-21-5.

Türk Gramerinin Sorunları I-II, Toplantı: Türkçede Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiiller (19 Nisan 1995), TDK Yay., Birleştirilmiş 1. Baskı, s. 225-262, Ankara-2011.

Uçuk, Cahit, Erkekler Dünyasında Bir Kadın Yazar - Silsilename I, Anı, YKY, İs-tanbul-2003.

Yağcı, Öner, Büyük Oğul Efsanesi - Tonguç'un Romanı, Bilgi Yay., Ankara - 2018.

Yaşar Kemal, Karıncanın Su İçtiği - Bir Ada Hikayesi 2, Roman, Adam Yay., İs-tanbul-2002.

Yazım Kılavuzu, Dil Derneği, Cumhuriyet Kitapları Yay., 9. Baskı, İstanbul - 2012.

Yunus Emre Divanı, Eski yazı, Aslı TBMM kitaplığında, pdf. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/991>

YURDUMUN KIZLARI

İNCİLÂ ÇALIŞKAN

Dursunbey İlçesi, yurdumun batısında doğduğum, büyüdüğüm Balıkesir'e iki saat uzaklıktadır. Öğretmen olmanın sevinciyle, bin dokuz yüz altmış beş yılı, ekim ayının yirmi beşinde, (1965 yılı Ekim ayının 25'inde) hangi yazım biçimi doğru emin olamadım soğuk bir akşamüstü, ilçeye ilk kez gittim. Heyecan, merak, sevinç, telaş içindeydim.

İlçe beş bin nüfuslu küçük bir kasabaydı. Atandığım okul, geçici olarak ilkokulun dört dersliğine yerleşmiş, "Dursunbey Ortaokulu" adıyla eğitim-öğretim yapmaya çalışıyordu.

Bir müdür, dört bayan öğretmen, bir kâtip, iki hademe kadrosu vardı. Öğretmenlerin üçü benden bir yıl önce göreve başlamış genç kızlardı. Ben gelince eğitim kadrosu tamamlanmış oldu. Öğrenci sayısı yüz elliydi. İki fen bilgisi, üç edebiyat gurubu öğretmeniydik. Resim, müzik, yabancı dil, beden eğitimi derslerinin öğretmeni yoktu. Bizler bu dersleri ücretli okuturduk. Müzik öğretmeni, komşu ilkokuldan gelir, okulumuzda derslere girerdi. Akordeonunun sesi sınıflarımızın ince duvarlarını aşır kulaklarımıza ulaşınca çalışma isteğimiz artardı.

Alaçam Dağları ile çevrilmiş, karayolu ulaşımı çok elverişsiz, demiryoluna, otomobille yarım saat uzaklıkta bir ilçeydi. Dursunbey İlçesi; bahçelerin çevresini dolanan sulama kanalları, elma, kiraz, vişne, ceviz, badem ağaçları, çamlı tepeleriyle tılsımlı bir yerdi. Erikler, elmalar, vişneler, bademler çiçek açınca havada insanı sarhoş eden bir koku dolaşırdı. Tepelerin karlı çam kokusuna baharın çiçek kokuları karışırdı.

Deniz yüzeyinden yüzlerce metre yüksekte, ormanlarla kaplı olduğundan yağmur ve kar çok yağardı. Ömrüme yetecek kadar çok üşüdüğümü düşünürdüm. Kıtacı, eczane, hastane, doktor yoktu! İlçenin tüm sağlık hizmetlerini komşumuz ebe hanım üstlenmişti. Üşütüp hasta olduğumuzda ilaç çantasıyla gelir, ücretini ödediğimiz iğneleri bize yapardı. Bakkalda sadece aspirin bulunurdu! Elma bolluğuna karşın limon bulunmazdı!

İki büyük kayarın arasından debisi yüksek bir su fışkırdı. Elma bahçeleri arasındaki bu yerin adı "Su Çıktığı" idi. Önünde çınar ağaçları ile dolu geniş çimenlik vardı. Coşkulu su sesine çınarların dallarındaki kuş sesleri karışırdı. Okulda çok yorulduğumuz zaman, havanın iyi olduğu hafta sonlarında, buraya gezmeye giderdik. Sepete çay, kahve takımlarını koyardık. Yol üstündeki fırından sıcak ekmek, mandıradan taze peynir alırdık. Çimenlere serdiğimiz kilimin üzerine oturur, çayımızı Alaçam Dağları'nın kaynak suyu ile demlerdik. Yediğimiz ekmekle taze peynirin, "Su Çıktığı" çaylarıyla ballanan tadı, bunca yıldır damağımda durur... Sonra

kahvelerimizi içip fallar kapatırdık. Yorgunluğumuzu alan, gücümüzü artıran, umut dolu sözleri birbirimize söyleme fırsatıydı bu fallar. Yoksa biz bilime inanan, akılcı yaşama biçimini seçmiş genç kızlardık. Fincanların dibinde hep bana evlilik çıkardı. Bu evlilik yorumunun nedeni, sadece benim nişanlı oluşumdu. Şimdi elli yıllık sevgili eşim, o zaman Van-Özalp Ortaokulu'nda öğretmendi. Cep telefonu bilinmezdi! Evlerde bile telefon yoktu. Telefon sadece postanede ve okulda vardı. Biz de nişanlımla birbirimize her hafta mektup yazardık.

Öğrencilerin başarılarını yükseltmek için veli toplantılarına çok önem verirdik. Okul ile ilçe halkını bütünleştirmeye uğraşan, idealist genç öğretmenlerdik. Okulu teftişe gelen müfettişler, genç kadroyu görüp imrenmiş, bizi yeni öğretmen olan, kendi öz kızlarına benzetmişlerdi. Bizim sıkıntılarımızı, öğrenci için çırpınılarımızı görüp şunları söylediler: "Bu çocukların aileleri, evde onlara okumanın değerini kavratacak yapıda değildir. Dersi derste öğretin. Kırk beş dakika boyunca hep onları konuşturun. Öğretmenlik öğrenciyi düşündürme, konuşturma sanatıdır..." Bize yol gösterici derin bilgiler veren konuşmalarını böyle başlayıp sürdürmüşlerdi. Bu tutumun, bizleri mesleğe yürekten bağlamada, yararlı olduğunu, yaşadıkça minnetle andım.

Ortaokul henüz iki yıl önce açılmıştı. Bizden önce 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'na sadece erkek öğrenciler katılmış! Kız öğrencilere beden eğitimi hareketleri yaptırılmamıştı! Nedenini merakla sorduk. "İlçedeki tutuculuk" dediler. Dört genç öğretmen birbirimize baktık. İçimize acı çöktü! Hangi çağda yaşıyorduk? Bu ilçe, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde değil miydi?

Beden eğitimi öğretmeni yoksa biz, ne güne duruyorduk? İçimizdeki acıyla hemen kız öğrencileri müzik eşliğinde, çalıştırmaya başladık. Her akşamüstü, dersler dörde çeyrek kala bitince, bir saat kız öğrencileri beden eğitimi hareketleri ile bayrama hazırlıyorduk.

İlçede yerli kadınlar, çarşıdan geçmezdi! Kara renkli feracenin kollarını giymezler, feraceyi başlarına örterlerdi. Tek gözlerini açık bırakacak biçimde, burun hizasında bir elleri ile sımsıkı tutarlardı. Garip bir görünüşleri vardı. Tek gözleri ve ağızları kapalıydı! Evlerine konuk olduğum kadınların çok naif, arı, duru, sevecen, tatlı dilli olduklarını da gözlemiştim.

İlçedeki müftü, beş vakit halka insanların günahkâr olduklarını söyler, onları zehirler dururdu! Kuran kursu öğrencileri çok yüceltilirdi. Gerçek eğitimin, kuran öğretmek olduğu vurgulanırdı. Sık sık bu dünyanın geçici olduğu yinelenirdi!

Tüm bunlar bizim içimizi dağlıyordu. Bayram yaklaştıkça heyecanımız, kaygılarımız çoğaldı. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı günü, öğrencilerimizi bayramın yapılacağı alana götürdük. Kız öğrencilerimizin beyaz uzun kollu yakası kapalı buluz, beyaz pantolon, beyaz çorap ve spor ayakkabısı giymelerini istemiştik. Alanın sağ tarafına erkek seyirciler, sol tarafına da kara feraceliler dizilmişlerdi. Sandalyelerde oturan, dört bayan öğretmeni gören kadınlar, hemen arkamıza sıralandılar. Bizden güç alır gibiydiler... Müdür ve biz çok heyecanlıydık.

Öğrencilerimizin gösteri hareketleri coşkuyla alkışlandı. Hiçbir yadırgama tavrı görmedik. Yanımıza gelip bizi kutlayanlar oldu. Yorgunluğumuzu unuttuk. Yüreğimiz, sevinçten göğsümüze sığmadı. Heyecandan yaş dolu gözlerimizle baktık sonra birbirimize, sevinçle sarıldık. Başarmıştık. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'ru, bayrama yakışan bir biçimde kutlamıştık, öğrencilerimiz ve halkımızla beraber.

Ertesi gün, okulumuzun salonunda Molier'in "Zoraki Hekim" oyununu sahneledik. Bize sahne ve dekor hazırlamada yardım eden pek çok öğrenci velisi olmuştu. Okulun gösteri salonu doldu. Salonun arka sıralarında oyunu ayakta izleyen kara feraceliler çoktu. Görünen tek gözleriyle bize ısl ısl sevgiyle bakıyorlardı. Aslında bu genç kızlar bizim yaşıımızdaydı. Öğrencilerimizin oynadığı halk oyunları coşkuyla alkışlandı... Yine bizi kutladılar. Gördüğümüz ilgiden uçmak üzereydik.

Okulun yılsonu sergisi, günlerce halkın ilgisiyle dolup taştı. Çocuklarının el işlerini, suluboya resimlerini teker teker incelediler. Yine kadınlar çoğunlukta idi. Bizi arkadaş, akraba gibi candan tutuyorlardı. Bu kızların, kadınların durgun enerjisini biz, içimizdeki sevgi gücüyle hareketli enerjiye çevirmiştik. Sevgi gücü, öyle bir enerji artışı sağlamıştı ki; okulu, ilçe halkını kadın erkek, hepimizi sarmalamıştı. Halkın dilinde, çocuklarının okuması, bizim gibi öğretmen olması dilekleri, her gün karşılaşırken duyduğumuz sevinç sözleriydi. İlçenin güzelliğinden hissettiğimiz tılsımlı enerji, ılık bir güneş gibi çevremizi sarmıştı.

Biz Cumhuriyetin öğretmenleri, o zaman yirmili yaşlarımızdaydık. Kadınlarımızı, kızlarımızı mengine gibi sıkmaya çalışanların karşısına, alnımızda bilgilerden çelenkle karşı çıkmıştık... Güzeli, iyiyi, doğruyu fark ettirmiştik... Dolu gözlerle Su Çıktığı'na gidip çaylarımızı içtik... Bu yer, kayaların insan boyu yarılmış aralığından, coşkun bir suyun fışkırdığı, çınarlarla dolu çimenliği ile bizim yüreğimizde; kederli ve sevinçli günlerimizde her zaman bizi bağrına basan dost bir yer olmuştu. Çınarların dallarında hiç susmayan kuşların sesi, bitmeyen senfoni gibi yankılanır; genç, deneyimsiz yüreklerimize sular serpilirdi. Umutlarımızın içimizden taşıdığı, aklımızın keskinleştiği bir yerdi. Yani bizim, doğada bulduğumuz gönül tapınağımızdı. Yerin altından fışkıran bu suyun sesi, bizi her zaman dinlendirirdi. Coşku kaynak suyu, çınarlar arasından çağlayarak taş arklara dökülür, tüm ilçedeki evlerin avlularını dolanırdı. Hiç kimsenin kirlenmediği bu kutsal su, elma bahçelerini sular, bereketi artırır. İçimizin coşkusu, suların coşkusu ile bütünleşirdi. Bize, daha çok çalışmak, daha çok yaratmak tutkusu aşılıyordu. Çınarların, suların, kuşların güzelliğinin yüreklerimize verdiği direnme gücüyle aydınlığa doğru yol aldık...

İlçeye ayak bastığım akşam, yüzümü kar kokulu Alaçam Dağları'na çevirip "Bu dağlar, beni ya şair ya yazar yapar," demiştim... "Su Çıktığı" suyu gibi taşan yüreğim ve beynimdekiler, kalemin ucundan kâğıtlara döküldü... Kızlarını yüceltmenin bu toplum; onca yıl yüreğimi, beynimi dağladı... Beni yakmaya devam ediyor.

EN SEVDİĞİ OYUNCAK SORU İŞARETİ OLAN ÇOCUKLAR

UTKU FIRAT ÖZÇELİK

Kirazın tadını anlatıyoruz birbirimize
Altı yaşımıdayken annemi hep seviyorum
Kafamdan geçmeyen mor kazağım hâlâ eskiyor
Ölmeyecek olsam kaç gezegen görürüm
Ölsem kaç hatıradaki yaşların
Nasıl uyarırım yine tüm renklerin dans ettiği o sabaha
Sorulardan kaçan bir yaprak düşüyor önüme
Alıp yerden içimde büyütüyorum bir mevsimi

Bıraktığım yerden geri alıyorum zamanı
Gidip topluyorum başını yasladığın otobüs camlarını
Buzdolabımda kehanetler
Kumbaramda tutamadığım sözler
Ve ruhumdaki her boşlukta
Sözleri anlaşılmadığı için başa sarılan bir şarkı var

İçimde kırılıyor yansıman
Ben koştukça yollar kıvrılıyor
Bir ecza deposuna yaslanıp sağlamışken dengemi
Etrafımı sarıyor;
En sevdiği oyuncak soru işareti olan çocuklar
Anlatıyorum tüm bildiklerimi;
İkiye tam bölünmüyor bütün özelemler
Ve dünya adını vermişler bana en uzak gezegene

Elimde bir gök haritası
Devam ediyorum güldüğün yerlere çiçekler bırakmaya
Uzay, zaman ve cümlelerim bükülüyor
Oysa bir unutuş uzaktayım her şeyden
Kafamdan geçmeyen mor kazağım hâlâ eskiyor

RESİM DERSİ

HASAN AYDIN

Eylülün ortaları. Sabahın alacakaranlığı. Hava üşütecek denli soğuk. Pamuk işçilerinin çadırlarından cılız ışıklar sızıyor dışarıya. İçerisi ağır ağır hareketlendi. İşçilerin sesleri çoğalmaya başladı. Aceleyle kahvaltı edenler, çaylarını hızlı hızlı karıştıranlar, azık çıkını hazırlayanlar, çocuklarını giydirenler, ortalığı toparlayanlar, “çabuk olun” diye birbirlerini uyaranlar, işe geç kalma telaşı içindeydiler.

Çadırdan ilk çıkan Dayıbaşı Mehmet oldu. Mehmet, uzun boylu, kara yağız, pala bıyıklı, yakışıklı, genç bir adam. Herkes tarafından sevilen, sayılan, herkesin yardımına koşan biri. Sıkı giyinmiş, atkısıru boynuna dolamış, elleri cebinde, pamuk işçilerinin çadırlarının önünde ileri geri geziniyor, ikide bir saatine bakıyordu. İşe erken başlamaları için çadırlarında son hazırlıklarını yapan pamuk işçilerine seslendi: “Haydin komşular, biraz çabuk olun da geç kalmadan hep birlikte gidelim tarlaya.”

Sepetlerini sırtına vuran kadınlı erkekli pamuk işçileri, çocuklarıyla birlikte tarlaya doğru hızlı hızlı yürüdüler. Kışı rahat geçirebilmek için kazanacakları parayı düşünüyorlardı. Birer teneke zeytin ve zeytinyağı alabilsinler, çay ve şeker parası kazansınlar, bir de el harçlıkları çıksın yeterdi. Genç kızların düşleri başkaydı. Çeyiz sandıklarına neler koyacaklardı neler... Bu düşünceler içinde on beş dakika kadar yürüdükten sonra tarlaya vardılar. Dayıbaşı Mehmet: “Şimdi beni iyi dinleyin! Bugün bu tarlada çalışacağız. Herkes ikişerli sıra tutsun. Pamuğu çok temiz toplayın. Biliyorsunuz tarla sahibi tanıdığımızdır. Bize güvenir, her yıl pamuğunu bize toplatır. İşimizi temiz yapalım da kazandığımız güveni kaybetmeyelim. Haydi göreyim sizi, kolay gelsin.”

Pamuk işçileri birbirleriyle yarışcasına girdiler tarlaya. Önlüklerini bellerine bağladılar. Başı dumanlı Beşparmak Dağlarının eteğinde yer alan Söke Ovasında top top ak bulutlar gibi önlerinde uzanan pamuklara giriştiler. Hızlı çalan bir müziğe eşlik edercesine çabuk çabuk topladılar. Çok pamuk toplamak çok para demekti. Kilo başına ücret alıyorlardı çünkü. Başlarına sarı yağlık bağlayan genç kadınlar pamuk toplama makinesi gibiydiler. Önlüklerini önce onlar dolduruyorlardı. Günde yüz elli kilo pamuk toplayanlar vardı içlerinde. Onların gayreti, ötekilerin de azmini arttırıyor, bir yarışır sürüp gidiyordu.

Murat, tarlanın orta kısmından iki sıra tuttu. Öteki işçilerle uyum içinde hızlı hızlı pamuk toplamaya başladı. Önlüğünü ilk dolduranlardandı o da. Sabahın ayazında kırağı düşen pamuğu toplarken parmak uçları donmuştu sanki. Sızım sızım sızılıyordu. “Ciğerine işledi” derler ya, işte o cinsten. Başını omuzlarının arasına çekti, ellerini koynunda ısıtmaya çalıştı. Eğer sınıfta kalmasaydı, şimdi lise son sı-

nıfta okuyacak, bu sıkıntıları çekmeyecekti. Üzülererek okul arkadaşlarını düşündü. Hepsi tertemiz giysiler içinde, kravatlarını takmış, ayakkabıları boyalı, derslere girip çıkıyor; okulun bahçesinde neşeli neşeli dolaşıyorlardı. Büyük olasılıkla üniversite sınavına da hazırlanmaya başlamışlardı. Bunları düşününce canı çok sıkıldı. Pamuk dolu önlüğünü çıkardı, üzerine oturdu, kara kara düşünmeye başladı. Kendi kendine konuşuyor gibiydi. Babasının sertsözleri çınladı kulağında: "Senin okumayacağın belli oldu. Pamuk toplamaya git de para kazan bari!" Bu sözler, öfkeyle karışık bir acı olup çıktı içine. Gözleri doldu, dişlerini sıkı gıcırdatarak. "Çalışacağım, para kazanacağım ve mutlaka okuyacağım." diye söylendi kendi kendine.

Dayıbaşı Mehmet, Murat'ı bir süre uzaktan izledi. Sonra yanına gelip oturdu. Acılı yüzünü inceledi. Durumuna üzüldü. Anlamaya çalıştı onu. Kolay değildi okulundan kopmak, arkadaşlarından ayrılp pamuk işçiliği yapmak. Kardeşinin bu durumuna ilgisiz kalamazdı. Onun için bir şeyler yapmalıydı. Kısa bir sessizlikten sonra ona: "Okumayı çok mu istiyorsun?" diye sordu. Murat: "Evet, çok istiyorum. Bu yıl çok çalışıp para kazanacağım ve yeni sene okuyacağım. Okulumu bitirmek için elimden geleni yapacağım," dedi. Murat'ı böyle kararlı gören Dayıbaşı Mehmet, elini Murat'ın omzuna koydu. "Gel, seninle bir anlaşma yapalım. Mademki okumayı bu kadar çok istiyorsun, öyleyse hiç zaman kaybetmeyelim. Babam okutmazsa ben okuturum seni. Abi demek baba yarısı demektir. Yurt ücretini ben yatıracacağım. Hafta sonu da gelir, pamuk toplar, harçlığını kendin kazanırsın. Anlaştık mı?" dedi. İki kardeş önce sarıldılar, sonra birbirlerinin yüzlerine bakarak güldüler.

Murat o sevinçle girişti pamuk toplamaya. Önlüğünü çabucak doldurup sepete boşalttı. İçindeki sevinç gittikçe büyüyordu. Okumaktan daha güzel ne olabilirdi ki yaşamda. Yeni arkadaşları, yeni öğretmenleri olacaktı. Yepyeni bir yaşam bekliyordu kendisini. Geleceğe umutla bakıyor, başarılı olacağına inanıyordu. Topladığı pamukla konuşuyor, dertleşiyor, sevincini paylaşıyordu sanki. Akşama kadar en çok pamuk toplayanların arasında yerini aldı. Öyle mutluydu ki okuyacak, kendini kurtaracak, pamuk tarlalarında sürünmeyecekti. Babasına da gösterecekti nasıl okuduğunu. Okumaktan başka hiçbir şey düşünmüyordu.

Öğretmen abisi İbrahim, Konya Gazi Lisesinden Murat'ın tasdiknamesini alıp gönderecekti. Vermediler. "Velisi gelsin." dediler. İbrahim'in acelesi vardı. Bir yolunu bulup almalıydı. Okulun Güreş Takımı Kaptanı Göksel Doğan'ı buldu. Köylüleriydi, çocukluk arkadaşlarıydı. Ondan yardım istedi. Göksel Doğan, çalışkanlığı, başarısı ve efendiliğiyle çok sevilen örnek bir öğrenciydi. Her güreştiğinde okuluna birincilik kazandırır. O bir şampiyondur. Gazi Lisesinin onuru, gururu, yüz akıydı. Okul yönetiminin onu kırması olası değildi. Onun girişimiyle tasdiknameyi alıp "Acele Posta Servisi"yle gönderdiler Murat'a.

Murat, önce "Güven Öğrenci Yurdu"na yerleşti. Ardından "Söke Lisesi"ne kaydını yaptırdı. Yeni okuluna heyecan içinde gidip geliyor, yurttan ve okulda yeni ar-

kadaşlar edinmenin mutluluğunu yaşıyordu. Öğretmenler genellikle güler yüzlü ve sevecendiler. İlk derslerinde Edebiyat Öğretmeni Kemal Bey'e ve Matematik Öğretmeni Ümmü Hanım'a çok ısınmıştı. İkisi de öğrencileriyle arkadaş gibiydiler. Bir tek Tarih Öğretmeni Sıfırcı Neriman'a pek alışamamıştı. Çok sert bir öğretmendi. Konya Gazi Lisesindeki Coğrafya Öğretmeni Lemis Hanım'a benzetiyordu onu. İkisi de güzel giyinen, bakımlı, öğrencilerini sert duruşlarıyla disiplin altında tutmaya çalışan öğretmenlerdi. Her şeye karşın okulunu çok sevmiştii Murat.

Okula başlayalı bir hafta kadar olmuştu. Her şey yolunda gidiyordu. Resim dersi geldiğinde sınıfın boşaldığını gördü. "Ders boş mu?" diye sordu bir arkadaşına. O da: "Hayır ders boş değil. Resim dersini Fahri Sümer öğretmenin atölyesinde yapacağız." dedi. O güne değin hiç resim atölyesi görmemişti Murat. Okulun giriş katındaki resim atölyesine girdiğinde çok heyecanlanmıştı. İlk kez resim sehпасında resim yapacaktı. Sınıf atmış gibi duyumsadı kendini. Gelişmiş bir ortamda olduğuna sevindi. Okul dediğin böyle olurdu. Burada okuyan öğrencilerin ne kadar şanslı olduklarını düşündü. Atölyenin duvarları öğrenci resimleriyle doluydu. Resimleri incelerken "Böyle bir yerde başarılı olunmaz mı?" dedi içinden.

Öğrenciler, resim kağıtlarını resim sehpalarına yerleştirdiler. Büyük bir tuvale köy düğünü resmi yapan Fahri öğretmenin masasından birer kartpostal alıp resim yapmaya başladılar. Murat da kapıya yakın bir yerde bir sandalyeye oturdu, resim yapanları izlemeye başladı. Geniş ve aydınlık atölyedeki öğrencilerin yarısı kız, yarısı erkekti. Birbirlerine çok samimi davranıyorlardı. İmrenmişti onların arkadaşlıklarına, dostluklarına, çalışmalarındaki rahatlığa. Öğretmen de çok sakindi. İçine tatlı bir huzur yayıldı Murat'ın. Farkında olmadan gülümsedi.

Ders başlayalı on beş, yirmi dakika kadar olmuştu. Öğretmen yerinden kalktı, öğrencilerin arasında dolaşıp onların resimlerini incelemeye başladı. Öğrencilere bir şeyler anlatıyor, kimisinin resimlerini düzeltiyordu. Murat: "Ne kadar güzel bir ortam!" dedi kendi kendine.

Öğretmen, Murat'ın yanına gelince durdu. Onu garipseyen bir bakışla tepeden tırnağa süzdü. Sanki öğrenci değildi. "Kimsin sen, neden boş oturuyorsun burada?" diye azarladı onu. Murat ayağa kalktı, başı önde: "Bu okula yeni geldim, ne yapacağımı bilmiyordum," dedi. "Böyle özür mü olur, burada resim yapılır, boş boş oturulmaz, çık dışarıya, resim kağıdı getir de çalışmaya başla." diye çıkıştı öğretmen. Herkes ona bakıyordu, öğretmene hak verircesine. Küçümseyerek gülenler bile olmuştu. Dışarıya çıkmak için kapıya yöneldiğinde Fahri Öğretmen babacan bir tavırla: "Dur bakayım! Paran var mı?" diye sordu kimseye duyurmadan. Murat, o darmadağın olmuş haliyle "Param yok!" diyemedi.

Dışarıya çıktığında sıkıntıdan ter içinde kalmıştı. Doğru tuvalete gitti. Gözyaşlarını tutamadı. Yalnızlık, ezilmişlik ve aşağılanmışlık duygusuna kapıldı. Çok beğendiği ve çok sevdiği yeni okulunda ne duruma düşmüştü. Bu sınıfa nasıl girerdi bir daha? Başarı alıp gitmek istiyordu oralardan. Abisinin yatırdığı yurt parası

geldi gözünün önüne. Hepsı akrabası olan pamuk işçileri, Murat'ın okula başlamasına çok sevinmişler, "Senin başarılı olacağına hepimiz inanıyoruz," demişlerdi. Onlara ve abisine karşı mahcup olmamak için kendini toparladı, yüzünü yıkadı, kantine gitti. "Merhaba, yaruma para almayı unutmuşum, bir resim kağıdı, bir de resim kalemi alabilir miyim? Yarnı öderim," dedi. Kantin görevlisi, çok nazik bir biçimde: "Ne demek, elbette alabilirsiniz, ne önemi var!" diyerek verdi istediklerini.

Elindeki resim kağıdı ve resim kalemiyle üzgün, ezik ve kırgın bir biçimde içeri girdi Murat. Öğretmen, ona masasının üstündeki kartpostalları göstererek: "Şuradan bir resim seç de çalış," dedi. Murat resimleri karıştırdı. Üzgün gözlerle kucağındaki bebeğine bakan, kıvrımlı ve siyah eteği yerlere değen kadın resmini seçti. Bu seçiminde resimdeki kadının üzüntülü durumuyla kendisi arasında bir yakınlık kurmuş olmalıydı. Kapiya yakın yerde bir resim sehпасına oturdu. Hiç kimse onun farkında değildi sanki. Koca atölyede yapayalnız olduğunu duyumsadı. Üzüldü. Karamsar duygular içinde resme daldı gitti.

Bir ara öğretmen yine öğrencilerin arasında dolaşmaya başladı. Öğrencilerle neşeli neşeli konuşuyor, şakalaşılıyor, onların resimleriyle ilgili bir şeyler söylüyordu. Resimlerini beğendiği birkaç öğrencinin yanında biraz oyalandıktan sonra Murat'ın yanına geldi. Resmine baktı, yüzüne baktı, gözlerine inanamadı. "Olamaz, olamaz!" diye şaşkınlığını belirtti. Biraz önce dersten attığı öğrenci değil miydi bu? "Kimsin sen, nereden geldin, öğretmenim kim senin?" diye ardı ardına sollar yöneltti. Murat utangaç bir şekilde "Konya Gazi Lisesinden geldim, resim öğretmenim Resit Kızılkın," dedi. Fahri Öğretmen, resmine övgüler yağdırdı Murat'ın. "Senin gibi iyi resim yapan öğrencilerimin hepsi Güzel Sanatlar Fakültesine girdi. Sen de mutlaka girersin," dedi. Sevinçten ayakları yerden kesilmişti Murat'ın. İçi aydınlandı, umutları büyüdü, başka biriydi artık. Heyecandan yüzünü ateş bastı. Ne diyeceğini bilemedi, yüzünde yarım yamalak bir gülüş, şaşkın şaşkın çevresine bakındı. Bu arada atölyedeki tüm öğrenciler başına toplandılar. Beğenilerini övgü dolu sözlerle anlatmaya başladılar. Kısa boylu, geniş kravatlı, şakacı bir öğrenci, sözcüklerin üstüne basa basa "Ben böyle güzel resim yapsam hemen okulu bırakır, bir atölye açar, para kazanırım," dedi. Gülüşmelerden sonra uzun boylu, sarışın, yeşil gözlü bir kız öğrenci, tüm içtenliğiyle: "Arkadaşlar, aramızda bir ressam var. Sınıfımız çok şanslı." diyerek övdü Murat'ı. Kız öğrencilerden bazıları ellerini Murat'ın omzuna koyup "Ne kadar güzel resim yapıyorsun," diyerek yakınlık gösterdiler. Murat, alışık olmadığı bu ilgiden büyük mutluluk duyuyor, bir yandan da utangaçlığının verdiği sıkıntıyla terliyordu.

Murat, resmini tamamladığında Fahri Öğretmen onun resmini duvara astı. Resmin karşısına geçti, gözlerini kısarak bir süre baktı. Kendi kendine konuşur gibi "Güzel, çok güzel!" dedi ve Murat'a döndü: "Çok yeteneklisin, burada çok güzel resimler yapacaksın, bunu hep birlikte göreceğiz." dediğinde Murat gururlandı. Arkadaşları arasında biraz önce kaybettiği yerini yeniden kazanmıştı. Artık resim dersinin en parlak öğrencisiydi. Fahri Öğretmen, yanındaki resim sehпасını gösterdi.

KARIŞIK DÜŞLER

SABAHATTİN YALKIN

Bir teselli belki
bayramdan bayrama çiçeklemek
sulamak süslemek püslemek gömütleri
yürekli iseniz az da sevgi getirin
ölü bilsin sevildiğini...

Toprak Düşü - 14.Eyl.2007

Sulara bakıp duruyorsun
anlatacağın hangi anı
suya düşürdüğün taşta kaldı

Taş düşü - 15.Eyl.2007

Sabahı selamlarken
ağlıyoruz ölümüne kurdun kuşun
kan damlası
çiğ damlası
yas damlası
güneş çağı toprak çağı çiçek çağı
unutuyoruz suları...

Su düşü - 16.Ekim.2007

Seni çember içine alsam
Sev sevlerde nokta
konulmaz...

Gözlerini unutsam
ne gök ne güneş
anlaşılmaz...

Cehennem ateşi deniyor
iblisin lanetlenmesi
elmasız olmaz...

Elma düşü - Kasım.2007

"Bundan sonra burada, benim yanımda oturacaksın," dedi. Murat, sevinçle gülümseyerek öğretmeninin gösterdiği yere geçip oturdu. Yanı başındaki gözlerinin içi gülen güzel kız ona baktı ve tatlı bir gülümsemeyle selamladı Murat'ı. Murat da onu selamladı gülümseyerek. O günden sonra hep gülümsediler birbirlerine...

14.02.2019

BABA DAĞIN ETEKLERİ

BUKET DÜZGEN

Kaç yuvarlak daha çizsem, içlerini renklere bulasam sıkıntım geçerdi bilmiyordum. Yapış yapış olmuştum sıcaktan. Dondurma olsam eriyip bitmişim ya, neyse ki sıkılan bir çocuktum sadece! Televizyonun karşısındaki çekyatı aslan tahtına dönüştürmeyi başarmış babam, kim bilir kaçınıcı uykusundaydı. Annemin şekerleme dediği, bana göreyse bol kükremeli uykudan uyanacağı benzemiyordu. Önümdeki kâğıda, eğri büğrü dondurma topları çizip duruyordum. Erimeyen dondurma toplanıyla daha ne kadar oyalanabilirdim ki? Çocukluk, abartmanın şahı! Somurtan üçgenlere geçiyorum sonra, birbirine kafa atan kareler... Yok, yok bir balon olsam ya, "Bommm!" diye patlasam babamın tepesinde.

Sıklamak bir çocuğa yaramıyordu doğrusu. Yaramaz bir kız olabildiğimi göstermişim bu vakitlerde. Babamın işe gitmesinin parayla olan ilişkisini çözdüğüm zamana denk gelir, evdeki para kavanozundan tırtıkladıklarımı, apartman boşluğunda duran sobaya saklamam... Metalik renkli, kocaman sobamız gizli kumbaram olmuştu; babam için biriktiriyordum. Aslında zamandı benim sahip olmak istediğim; "Al," diyecektim biriktirdiğim parayı verirken, "bugün işe gitme, oyna benimle!" Çocukluk hayal etmenin de şahı! Kısa zamanda fark edilince aşırıldığı paralar, hayallerim de suya düşmüştü. Zaman yoktu, bu sefer anlatacak bile. Sustum ben de. Harika bir buluş olan zaman kumbaram, tarihin çöplüğüne atılırken, onun için zaman çaldığını bile söyleyememişim babama.

Pencereden sokağa bakıyorum, kimsecikler yok. Pazar günlerini sevmiyorum, bütün babalar uyuyor; anneler mutfak kraliçesi oluyor sanıyorum. Akşam olunca, babam, "Masaya bak hele, getir hanım ordan aslan sütümü de, keyfimizi bulalım!" dediğinde, 'demek bu aslanların sütü de varmış' diyerek şaşırırdım. Annem, tüm gün sürdürdüğü mutfak ayininin, mutlu sonla bitmesinin övücünü yaşırdı. Yemeklerin, envai çeşit mezenin dili olsa da anlatsaydı keşke; "Eline sağlık!" yetmezdi o zaman anneme! Yetiyor gibiydi şimdi, masanın bir ucunda oturur, "Döktürmüşün hanımı!" dedikçe babam, hayattan duymak istediği sadece buymuş gibi mahcup gülümserdi.

Babam şekerlemesinde ısrarlı, hâlâ uyuyor. Göbeğine konan karasinekleri, azılı düşmanım yapmış, savaş aletim sineklikle kovalarken, istersem iyi bir avcı olabileceğimi gösteriyorum. Kaç tanesinin hakkından gelmişim, saymıyorum! Dedim ya, sıklamak yaramıyordu bir çocuğa... Babamın bir tepeye benzeyen göbeği yükselip indikçe beni çağırıyordu. Komşumuz Sevgi Teyze, "Babalar dağa benzer, Allah eksikliklerini göstermesin!" demişti anneme de, hayal etmişim o zaman, baba dağın

eteklerindeki çok mutlu kendimi... Kısacık bir düştü işte! Gördüklerine kanıyordu çocuk gözlerim, küçük bir dağ gibi görünen göbeğine zıplasaydım ya! 'Bu evde rahat yok mu banalarıyla' doldurur muydu odayı? Kocaman ağzından canımı acıtan kelimeler püskürtür müydü? Kim bilir, belki bir iki pençe, aslanlara yakışı!

Taş bebeğim Keriman, sıkıldığımı anlamış gibi masanın altından bana doğru gülmüşüyor. Her defasında yetişir, dört duvar evimizi yuva yapardı. Kimselere söyleyemediklerimi ona anlatırken, maviş gözlerini kırıştırarak dinlerdi. Masanın altı gizli mağaramız! Onu bir dağın eteklerine götürmemiştim hiç... Masanın altına yılan gibi kıvrıla kıvrıla girip, kucağıma alıyorum. "Yeni bir yer keşfettim," diyorum, "orada oynayalım mı?" İki yana açılıyor kolları, "Hadi" dercesine mutlulukla. Mağaradan çıkıyoruz el ele. Tekrar babamın yattığı çekyatın yanına geliyorum kucağımda Keriman'la...

"Bak, burası baba dağın etekleri," diyorum, "çiçekler açmış!", halının üstündeki rengârenk gülleri gösterirken. "Hadi toplayalım!" diyor. Başım la onaylıyorum Keriman'ı. Oyun oynamak gibisi yok, sıkıntım uçup gidiyor o zaman. Atlas halının üstünde zıplarken, topluyormuş gibi yapıyoruz çiçekleri. Bir aşağı, bir yukarı! Kocaman bir demet kucağıımız. Kıkırdamaya başlıyorum ben; "Keriman," diyorum; "babalar dağa benzermiş, Sevgi Teyze söyledi!" Maviş gözleriyle şaşkın bakıyor bu sefer.

Baba dağın eteklerindiyim işte! Çiçek demetinden kırmızı bir gülü babamın göbeğine bırakır gibi yapıyorum; yükselip alçalmıyor artık. Gözlerini aralıyor, "Ne yapıyorsun kızım?" diyor. "Senin için topladım," diyorum. Alsın istiyorum... Bir kerecik zamanı olsun! Alıyor; elini burnuna götürüp, "Mis gibi kokuyormuş gülüm!" derken gülmüşüyor; aslan sütü içmiş gibi keyifli. "Aslan babam benim!" dilimin ucuna kadar geliyor, tutuyorum orada...

Tırmanamıyorum zirvesine baba dağın, ama olsun! Kokluyoruz birlikte çiçeklerimizi; dağın eteği çok daha güzel şimdi:

"Baba," diyorum avuçlarıımın parantezine aldığım yüzüne dokunurken; "bana Keriman gibi bakar mısın?"

SARI ÇİZMELER... SINIFSA BİLİNCE YENİ BİR SOLUK

MEHMET ASLAN

İlkel toplumdan uygar topluma geçtiğimizden bu yana sınıflı toplumlarda yaşıyoruz. İnsanın bu tarihsel süreci, Marks ile Engels'in de vurguladığı gibi, bir sınıf savaşıdır aynı zamanda. Artı ürüne el koyma kavgasıyla başlayan bu süreç, kapitalist sömürü düzeninde şiddetini arttırarak sürüyor.

Sınıfsal savaşım, ilk sınıfsal yapıların ortaya çıkmasından bugüne, farklı alanlarda, farklı biçimlerde yaşandı, yaşanıyor. Karımca, bu alanların önde geleni sanattır... Tarih boyunca sanatçılar, bilinçli-bilinçsiz belli bir sınıfın ideolojisini (bakışını, düşüncesini) estetize ettiler. Egemen sınıflardan yana olan sanatçılar yapıtlarını oluştururken, egemen dili kullandılar. Düzenin; örtücü, gizleyen, çarpıtan diliyle oluşturdukları yapıtlarında; yaşamı, insanı düzenin istediği biçimde yansıttılar.

İnsanın önüne düzenin gerçeğini koyan bu sanatçılara karşıt olarak; insanı, yaşamı tüm yönleriyle gerçekçi bir biçimde, düzene karşıt bir dille yansıtan sanatçılar da hep var olmuş, günümüzde de var olmayı sürdürmektedir.

Egemen düzen, kendinden yana olanı desteklerken, kendine karşıt olanı dirsekler. **Sarı Çizmeler** (1) öykü kitabını okursanız, yazar **Leyla Civil**'in, düzenin destek verip; "yürü ya kulum!" diyeceği yazarlardan olmadığını görürsünüz. Emekten, emekçiden yana tutu-

muyla, gerçekçi bir dille oluşturduğu öykülerinde, sınıfsal bilince yeni bir soluk getiriyor.

Sarı Çizmeler, gerçekçi öykülerden oluşan bir yapıt. Bu yazımda, Sarı Çizmeler'i gerçekçi kılan boyutları, yapıttan yola çıkarak göstermeye çalışacağım.

Yazarın Dili

Leyla Civil'in dili, gerçekliği açık seçik gösteren, yalın, anlaşılır bir dildir.

Yazarın dilinin bir özelliği de, öykülerini konuşma diliyle yazmış olması... Her dem taze, canlı olan bu dil, onun elinde yoğrulur, bir esneklik, bir kıvraklık kazanır. Dilin bu özelliği, öykülere konuşma dilinin sıcaklığını, sesini katar; öyküleri yazı dilinin durukluğundan kurtarmış.

Leyla Civil'in dili, egemen kapitalist düzene karşıt bir dildir. Onun dili, emeğiyle yaratan, yaşamı yeniden üretip yaşanılır kılan, güzelleştiren sınıflardan; işçiden, köylüden yana bir dildir. İşçiden, köylüden yana bir dille öykülerini yazması, yazarı, bu sınıfları idealize etmeye itebilir, bu da yazarın yarattığı öyküleri gerçekçi olmaktan uzaklaştırabilirdi... Neyse ki bu tuzağa düşmemiş yazarımız. Öykülerinde, işçinin, köylünün; çelişkilerini, eksikliklerini, açmazlarını, çatışkılarını görmezlikten gelmemiş. Bu sınıfların gücünü gösterdiği oranda, güçsüzlüğünü de gözler önüne

sermiş.

Bir yazarın, yapıtlarını düzenin diliyle yazmamasının önemi nedir?

Şu bir gerçek, kapitalizm bir sömürü düzenidir. Bu düzende, emeğiyle yaratılanlar sömürülür. İnsan türü; kendine, başkasına, içinde yaşadığı topluma, doğaya yabancılaşır. Paranın başat değeri olduğu bu düzende, her şey, insan ilişkileri bile, metalaşır; alınıp-satılır duruma getirilir. Düzenin diliyle yapıtlarını oluşturan yazarlar, düzenin bu gerçekliğini gizler, düzenden yana başka türlü gösterir. Böylece, sömürülen sınıfların, yabancılaşmanın içine sokulan insanın gerçekçi görmesi engellenmiş olur.

Leyla Civil, düzenin diliyle gizlenen bu gerçeği, düzene karşıt diliyle açık seçik gösterir okura. Böylece okur; *Sarı Çizmeler* öyküsünde, kapitalist düzenin işleyişinden ötürü, köylünün emeğine, mülküne nasıl el konduğunu, nasıl mülksüzleştirildiğini, nasıl toprağın koparılıp madene inmek zorunda bırakıldığını, adım adım nasıl ölüme itildiğini; *Aras'ın Kahraman Babası* öyküsünde, düzenin, aynı sınıftan insanları nasıl birbirine kırdırttığını; *İş, Ekmek, İşçilik* öyküsünde, düzenin aynı sınıftan insanları nasıl birbirine düşürdüğünü, bencil çıkarları uğruna sınıfına "ihamet" eden küçük insanların konumunu; *İshak Baba* öyküsünde, emeğiyle güzellikler yaratan işçinin, yarattığı güzelliklerden nasıl yoksun yaşadığını; *Bizi Bize Kırdırıyorlar* öyküsünde, düzenin sürgit devamı için, bilinçli bir savaşımın içindeki insanların nasıl işkenceden geçirildiğini, uğruna savaşım verdikleri toplumdaki insanların nasıl koparıldığını, birbirine

SARI ÇİZMELER



2. BASKI

LEYLA CİVİL



nasil kırdırtıldığını görür.

İşlediği Konular, İnsanlar

Leyla Civil duyarlı bir yazar. Bu duyarlılığın göstergesi, öykülerinde ele alıp işlediği insani (toplumsal) sorunlardır. İnsana yabancılaşan "yazar"ların öne çıktığı bir zamanda, insandan yana tutum almak, insanın sorunlarını kendi sorunu olarak görmek, önemsenmesi gereken bir tutumdur.

Gelelim, Leyla Civil'in öykülerinde ele alıp işlediği insana...

Yazar, başta *Sarı Çizmeler* öyküsü olmak üzere, birçok öyküde; kapitalist düzende emeği sömürülen, mülksüzleştirilen, açlıkla ölüm arasında bir yazgıya tutsak edilen işçi, köylü sınıftan insanları... *Aras'ın Kahraman Babası* öyküsünde, Türk-Kürt yapay çatışmasında birbirine kırdırılan, aynı yazgıya tutsak işçi sınıfından insanları, *İş, Ek-*

mek, *İşçilik* öyküsünde, bir yanda, kapitalizme karşı emekten yana sınıfsal bir savaşımla veren; öte yanda, bencil çıkarları uğruna kendi sınıfına "ihane" eden insanları, *İshak Baba* öyküsünde, emeğiyle yarattığı güzelliklerden yoksun yaşamak zorunda bırakılan işçileri, *Göç* öyküsünde, yerinden yurdundan göç etmek zorunda bırakılan, kentte zorlu bir yaşamı yaşamak zorunda kalan insanları, *Bizi Bize Kırdırıyorlar* öyküsünde, düzene karşı bilinçli bir savaşımla verdiği için cezaevine kapatılan, işkence edilen insanları, *Sığınmacı* öyküsünde, savaşın yerinden yurdundan savurduğu insanları, *Umut* öyküsünde, her türlü olumsuzluğa karşın, umudunu hep diri tutan insanları, *Çelişkilerin yarattığı çatışmalar* içinde, kendini, yaşamını sorgulayan; yarılgı içinde geçen bir yaşamın, kendinde yarattığı düş kırıklıklarını yaşayan; aşkının peşinden gitmeyip, geleneğin ona biçtiği yazgıyı yaşayan, toplumsal önyargıyı kırıp, aşka kapı aralayan vb. insanları görürüz.

Nesnelerin Birliği

Güzel sanat yapıtları, nesnelerin estetik düzenlenmesiyle oluşur. Böylesi yapıtlarda nesneler işlevlidir. Leyla Civil'in öykülerine bu açıdan bakınca, yazarın nesneleri işlevli bir biçimde ele aldığını görürüz. Onun öykülerinde işlevsiz bir nesneye rastlanmaz. Bu durum, *Sarı Çizmeler*'deki öyküleri gerçekçi kılan bir öğedir.

Öykülerdeki nesnelerin işlevli kullanımına birkaç örnek görelim şimdi:

Sarı Çizmeler öyküsünde, "üzüm bağı", "sarı çizmeler", "soğuk hava depo-

su" işlevli nesnelerdir.

Sadık'ın evlilik kredisi karşılığında, bankaya "ipoteke" ettirilen bağ, borç ödenemeyince bankaca el konulur. Yazar, burada, "üzüm bağı" üzerinden, kapitalist düzende köylünün mülksüzleştirilmesini, mülkiyetin el değiştirilmesini gösterir.

Öyküde "sarı çizmeler" nesnesi, işçi sınıfını simgeler. Madende yaşamını yitiren işçilerin bedenleri gibi, sarı çizmeleri de kömür karasına bürünmüştür. Bu karalık, kapitalist düzende işçi sınıfına biçilen yazgıdır.

Geçmişte sandık sandık meyvelerin saklandığı "soğuk hava deposu", şimdi madencilerin cesetleriyle, tabutlarıyla doludur.

Umut öyküsünde, "elmalı tarçınlı kek" nesnesi, umudu simgeler.

Yol Ayrımı öyküsünde, "sardunya çiçeği" işlevlidir. Yazar, "sardunya çiçeği" ile karakterin (Tülay'ın) yaşamı arasında bir ilişki, bir koşutluk kurar öyküsünde.

Bu durumu öykü üzerinden görelim şimdi:

Tülay, bir ofiste çalışmaktadır. Patronu Cenker Bey, önüne bir ev, bir araba anahtarını koyarak, kapatması olması için öneride bulunur. Yoksulluktan sıyrılıp, rahat bir yaşama kavuşma isteği, öneriyi kabul etmeye iter Tülay'ı. Kimseye bir şey sezdirmeden ailesinin evinden ayrılır. Evden çıkarken, kendi elleriyle ektiği sardunya çiçeğinden çiçekli bir dal koparıp çantasına koyar. "anı diye aldığı tek şeydir bu sardunya."

Tam burada, anı olarak alınan çiçeğin öykünün devamında işlevli olarak yeniden karşımıza çıkıp çıkmayacağına bakmak gerekir. Yapıtın, burada öykünün, gerçekçi olması için nesnelerin hem işlevli hem de birliğinin sağlanması zorunludur.

Yıllar sonra bir akşam Cenker Bey'in gelmesini bekleyen Tülay, saatlerce süren bu bekleyişte zaman geçirmek için kitap okumak ister. Kitabın kapağını açar açmaz *"kurumuş bir sardunya çiçeği"* çıkar karşısına.

Çiçeğin yeniden karşımıza çıkması, nesnelerin birliğini sağlar öyküde.

Çiçek, Tülay'ı alıp geçmişe götürür, verdiği kararı sorgulamaya iter.

Nesne ayrıca, (simgesel bir dille) ailesinin evinde yeşerip çiçeklenen Tülay'ın, nasıl kurduğunu da gösterir okura.

Nedensellik

Bir yapıtı gerçekçi kılan öğelerin başında nedensellik gelir. Bütün gerçekçi yazarlar gibi, yazar Leyla Civil de yapıtını nedensel ilişkilerle örmüş. Bir örnekle, yazarımızın nedenselliği nasıl kurduğunu görelim şimdi:

Sarı Çizmeler öyküsü. Sadık'ı madene, ölüme iten süreç...

Yazar bu süreci, nedensel ilişkileri adım adım örerken gösterir öyküsünde. Öyküde bu sürecin hem bireysel (öznel), hem de toplumsal (nesnel) nedenini görürüz. Bireysel neden, Sadık'ın evlenmek istemesidir. Toplumsal neden olarak, kapitalist düzenin işleyişini gösterebiliriz.

Şimdi bu süreci özetleyelim:

Sadık, bir buçuk yıldır nişanlıdır. Kızın babası, *"Bağ bozumundan sonra düğünü yapmazsanız nişanı atarım"* diye tutturur. Sadık da evlenmeyi istemektedir. Üzümler satılacak, parasıyla yapılacaktır düğün. Bağ bozumu sonrası üzümü satın almaya gelen tüccar, ürünü ucuza kapatmaya çalışır. Baba inatçıdır. *"Tarlaya döker ederim, yine de sana o paraya vermem"* deyip, tüccarı kovar bağdan. Üzülen oğlunu avutmak için de; *"Ülen Sadık sen hiç üzülme, kredi çeker yine yaparım ben senin düğününü."* Der. Bunun üzerine, bankadan kredi çekilir, karşılığında üzüm bağı *"ipotek"* ettirilir.

Yazar, Sadık'ı madene, ölüme iten süreci adım adım örer.

Kış boyu kar, yağmur düşmez toprağa. Ekinler cılız kalır, büyümmez. Ürün alınmaz o yaz. Buna karşın bankanın kredi ödemeleri gelmiştir. Krediler ödenemeyince, banka bağa el koyar. Olayların bu duruma gelmesinde kendini suçlar Sadık. Bunun üzerine madene yazılır. Haftasında çalışmaya çağılır.

Uzun nişanlılık dönemi... Kızın babasının çıkışı... Sadık'ın evlenmek istemesi... Tüccar... Babarın inadı... Kredi... Kışın kurak geçmesi... Taksitlerin ödenememesi... Bankanın bağa el koyması... Suçluluk duygusu... Madene iniş... Sonrası gelen ölüm... Öyküde bütün bu süreç nedensel ilişkiler içinde gösterilir.

Çatışmalar

Gerçekçi yapıtlar çatışma üzerine kurulur. Çatışma, bir çelişkinin varlığından doğar. Çatışmanın varlığı,

yapıta canlılık katar, diri bir akış kazanır.

Yazar Leyla Civil, öykülerini çatışma üzerine kurmuş.

Öykülerindeki çatışma türlerini şu biçimde sıralayabiliriz:

-Sınıfsal çatışma

-Sınıf içi çatışma

-Sınıfsal çatışmayı gizleyen Türk-Kürt çatışması

-İkili çatışma

-İç çatışma.

Öykülerden yola çıkarak, bu çatışma türlerini örnekleyelim:

Sınıfsal çatışma: Leyla Civil'in iki üç öyküsü dışında, geri kalan bütün öykülerinde sınıfsal çatışmayı görürüz. Onun öykülerindeki aşk da, sevgi de sınıfsal çatışmanın izini taşır.

Sınıfsal çatışmaya en iyi örnek, *Sarı Çizmeler* ile *İshak Baba* öyküleridir.

Sarı Çizmeler öyküsündeki sınıfsal çatışmaya yukarıda değindik. *İshak Baba* öyküsüne gelince kapitalist burjuvanın egemen olduğu bir düzende, işçi *İshak*, "(...) öteki işçilerle birlikte, çıkarılacak olan iş yasasının haklarını elinden almasına karşı yürüyüşe (...)" katılır. Yürüyüş sırasında polisle itiş kakış yaşanır. Birkaç işçi öldürülür. *İshak*, suçsuz olmasına karşın, tutuklanır, yargılanır, cezaevinde beş yıl tutulur.

Egemen düzen, bilinçli-bilinçsiz kendine karşı mücadele eden insanları cezaevine tıkmıştır. Koğuştaki *İshak* gibi, henüz sınıfsal bir bilince erişmemiş işçilerin yanında, belli bir bilince erişmiş

"(...) hukuk, iktisat öğrencileri (...)" de bulunmaktadır. Kitap okuyarak okumasını geliştiren *İshak*, sermayenin, işçinin, emeğin ne olduğunu bu öğrenicilerden öğrenerek, sınıfsal bir bilinç kazanır.

Cezaevi sonrası, uzun yıllar bir şirkette inşaatçı olarak çalışıp yaşamını sürdüren *İshak*, birlikte çalıştığı, henüz kendi sınıfsal bilincine erişmemiş *Hasan* gibi işçilere, içinde bulundukları düzenin çelişkilerini göstererek, sınıfsal bir bilinç kazandırmaya çalışır. Sermaye sınıfına saraylar inşa edip, kendisi kölelik koşullarında yaşatılan işçinin kurtuluşunun, ancak bilinçli bir mücadeleyle kazanılacağını bilir çünkü.

Kitapta, sınıf içi çatışmayı *İş, Ekmek, İşçilik* öyküsünde görürüz. Bir yanda, insanca bir yaşam adına, erdemli bir tutumla kendi sınıfından yana olan Eylem'ler; öte yanda, bencil çıkarları uğruna, kendi sınıfına ihanet eden, ispiyoncu Bekir'ler... Bu çelişkinin varlığı, sınıf içi çatışmanın nedenidir.

Aras'ın Kahraman Babası öyküsünde, aynı yazgıyı paylaşan madencilerin, Türk-Kürt yapay çatışmasıyla nasıl birbirine düşman edildiğini görürüz.

İkili çatışmaya örneği, *İş, Ekmek, İşçilik* öyküsünden görelim:

Öyküde çatışmanın nedeni, babanın kızını artık okula göndermek istemesidir. Elvan, babasına karşı çıkıp, okumak istediğini söyler. Kızın diklenmesi, babayı sinirlendirir. Elini kaldırıp, kıza doğru yöneldiği sırada;

"(...)

- Dokunma çocuğa! Okumak istiyor,

(...)” diyen annenin sesi duyulur.

“(…)”

- Okula yollayalım da, abinin kızı Eylem gibi, (...)

- Yeter artık! ‘Eylem, Eylem, Eylem... Eylem kötü bir şey yapmadı. Senin, benim, bizim gibilerin hakkını savunmaktan başka’ (...)

- Onun için mi şimdi hapiste. (...)

- Sen anlamazsın. (...)

- İki-üç kitap oku, ağzın laf yapсын, dikil patronun önüne; ‘işçilerin hakkı, güvencesi, insanca yaşam’ de, o da vursun kışına tek-meyi...

- Sen e le tek öptüğün halde yemedin mi kışına tek-meyi?

- İleri gidiyorsun.

- Asıl sen ileri gidiyorsun. Konumuz kızın okula gitmesiydi.

- Gitmeyecek!

- Gidecek!

- Gitmeyecek!

- Gi-de-cek!!! (...)” Çatışma, öykü boyunca sürer.

Kitapta iç çatışmaya en güzel örneği *Yol Ayrımı* öyküsünde görürüz.

Yoksulluktan sıyrılıp, rahat bir yaşama kavuşma isteğiyle, patronu Cenker Bey’in kapatması olan Tülay, ilkin ona sunulan olanaklarla rahat bir yaşam sürer. Ne var ki bu rahatlık kısa sürer. İlk zamanlar, belli günlerde düzenli olarak yanına gelen Cenker Bey, belli bir zaman sonra gelmez olur. Bu durum, verdiği kararı, yaşadığı yaşamı sorgulama-ya iter Tülay’ı. Bir akşam, beklediği

Cenker Bey gelmeyince arabasına atlayıp, sabahın ilk ışıklarına dek dolanıp durur.

Yazar, Tülay’ın yaşadığı iç çatışmayı bakın nasıl gösterir:

“(…) Lüks araba dört yol kavşağı bir yere gelince, duruverdi birdenbire. Arkasındaki arabalar, uzun uzun kornaya bastılar... Ama önlerindeki araba yerinden kımlıdamadı bile. Düşünüyordu Tülay... ‘Geriye dönemem, ileriye gidemem, burada da uzun süre duramam...’”

Öykülerdeki Sınıfsal Bakış

Yazıma başlarken, insanlık tarihinin aynı zamanda bir sınıf savaşımının tarihi olduğunu da belirtmiştim. Düzenlen yana karşı gerçekçi yazarlardan farklı olarak, gerçekçi yazarlar, yapıtlarında toplumsal bir varlık olan insanı ele alırken, onun sınıfsal konumunu göz ardı etmeden işlerler.

Sınıfsal bakış, sanatta insanı, yaşamı doğru yansıtanın temel özelliğidir.

Sarı Çizmeler’deki öykülere baktığımızda, Leyla Civil’in öykülerini sınıfsal bir bakışla yazdığını görürüz. Bu durumu iki öyküden yola çıkarak örnekle-yelim:

Sarı Çizmeler öyküsünde yazar, tekil bir aile üzerinden, köylü sınıfının tüccar, banka eliyle nasıl mülksüzleştirildiğini gösterir. Mülksüzleşen köylü maddede çalışmak zorunda bırakılmış, böylece işçileşmiştir.

Yazar, *Aras’ın Kahraman Babası* öyküsünde ise, etnik yapıları öne çıkartarak birbirine düşmanlaştırılan insanların, gerçekte, ortak bir yazgıyı payla-

şan aynı sınıftan insanlar olduğunu gösterir.

Toplumsal Çözümleme

Gerçekçi yapıtlar, toplumsal bir çözümleme sunar okura. Böylece okur; insanı, toplumu daha iyi anlar.

Leyla Civil'in öykülerinde, insana, topluma ilişkin pek çok çözümleme çıkarırız.

Sarı Çizmeler öyküsünde, feodal düzenden kapitalist düzene geçişle birlikte köylünün durumunun daha da kötüleştiğini öğreniriz. Yedi kuşağı doyuran topraklar, artık doyuramaz olmuştur toprağı ekip biçeni... Öyküde ayrıca, özel mülkiyetin varlığını sürdürdüğünü, mülkiyetin kapitalistlerden yana el değiştirdiğini; köylünün, banka-tüccar eliyle mülksüzleştirildiğini öğreniriz.

Aras'ın Kahraman Babası öyküsünde, Türkiye'de egemen düzenin aynı sınıfın insanlarını nasıl birbirine kırdırttığını görürüz. Kimliklerine göre ayrılmış birbirlerine düşmanlaştırılan bu insanlar, maden ocaklarında aynı yazgıyı paylaşırlar.

İş, Ekmek, İşçilik öyküsünde, kapitalizmde işçi sınıfı ailesine düşen payın sıkıntılı bir yaşam olduğunu görürüz.

İshak Baba öyküsünde, Türkiye'de kapitalist düzenin, hakları elinden alınan işçi sınıfının demokratik hak arayışına karşı hoşgörüsüzlüğünü görürüz. Öyküde ayrıca, işçilerin, emekleriyle

yarattıkları güzelliklerden yoksun yaşatıldıklarını görürüz.

Bizi Bize Kırdırıyorlar öyküsünde, Türkiye'de egemen düzenin nasıl korunduğunu görürüz. Düzene karşı çıkan insanlar, düzenin sürgit devamı için birbirine kırdırılır, cezaevine kapatılıp işkenceden geçirilir.

Sığınmacı öyküsünde, savaşın insanların üzerinde yarattığı yıkımı görürüz.

Son Söz

Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Leyla Civil, gerçekçi bir yazar. Yazdığı öyküler de gerçekçi öyküler. Gerçekçi yapıtların insan için önemi şurda: "*Kagan, gerçekçi yapıtlar insanı 'manevi' açıdan yetiştirir, der. İnsanın manevi açıdan yetiştirilmesinin anlamı nedir.*"

Bunun anlamı Lukacs'ta var. Gerçekçi yapıtlar, Lukacs'a göre "(...) hepimizin düşünce ve duygularımızı bugünkü yoksunlaşmadan kurtarabilir." (2)

Leyla Civil'in *Sarı Çizmeler* yapıtı, insanı tinsel yönden geliştiren bir yapıt.

Dipnot:

1. Leyla Civil, *Sarı Çizmeler*, Siyah Beyaz Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2018

2. Cengiz Gündoğdu, *Gerçekçiliğin Estetiği*, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2016

KURBAN OLAYIM SANA

AYŞE KARADAĞ

Türk toplumundaki “bayram” kavramını Kaşgarlı Mahmud XI. yy da yazdığı “Divan” adlı eserinde işlemiş. Bayram sözcüğünün aslının “bedhrem” olduğunu, Oğuz dilinde “beyrem” şekline dönüştüğünü yazar. Kaşgarlı’ya göre bayram; gülme, eğlenme ve sevinme günüdür.

“Eski Türk toplumlarında “bayram yeri” adı verilen meydanlar çiçeklerle süslenir, çıra veya meşalelerle aydınlatılırdı. Bu toplumlar Hun’lardan beri bayram ve festival türünde törenler düzenlerlerdi. Hun Türkleri beşinci ayda yani ilkbaharda “Lung-cıng” adı verilen yerde topluca büyük bir bayram yapmaktaydılar. Bu bayramlarda hem inançla ilgili adetler yerine getirilmekte, hem de türlü müsabakalar düzenlenmekteydi. İnanca göre Gök Tanrı ve kutsal sayılan “yer” için bir tane at kurban ediliyordu. Bundan sonra müsabaka ve eğlence kısmına geçilirdi. Bu kısımda Türklerin en çok sevdikleri spor türü olan at yarışları yapılır, bu yarışlar sekizinci ayda (sonbahara girerken) tekrarlanıyordu. Genç kızlar genellikle, şimdi erkeklerin oynadığı ayak topu (futbol) oynuyorlardı.” (J.M.De Groot-1921: Sa:59)

“Aynı bayram ve festivaller; 450 yıl önce Çin’in kuzeyinde yaşayan - Budizm’i kabul ettikleri halde- Uygar Türklerinden beş grup birleşerek büyük bir tören yapmışlardır. Önce Gök

Tanrıya kurban sunmuşlar, sonra da şarkılar söyleyerek eğlenmişlerdir.” (Dr. Eberhard Zangger -1942: 76-73)

Dikkat çekmek istediğim konu: Doğru veya yanlış; toplum adına kurban adamak, Tanrı’ya bağlılığı ifade etmek için, tütsü yakıp dumanını uçurmak da kurban sayılıyordu. Bu inanç biçimi İslamiyet’ten önceki Türk toplumlarında zaten vardı.

Hemen hepimize işlenen o hikâyeyi biliriz. Hz. İbrahim, oğlu İsmail’i Allah’ın buyruğuna kayıtsız şartsız uyup kurban edeceği anda, gökyüzünden bir koçun indirildiği söylencesine toplum olarak inanıp, benimsemişizdir. Hz. İbrahim’in başarılmış sınavının anısını tazelemek için, hayvanı olanlar bu olguyu gelenek haline getirmişler.

Bu söylenceden önce de Eski Doğu’da “İlk çocuklar Tanrı’nındır” inancı hâkimdi. Paylaştırma işiyse Oğuz Boylarında görülür. Şölenlerinde her boya kurbanın söğük adı verilen belirli bir kısmı verilirdi” der Fuat Köprülü.

Günümüzde kurbana gerek var mı, düşünmek lazım. Din Bilginleri her fırsatta “kurbanın üçte biri kendine, üçte ikisi fakire” diye bangır bangır bağırarak adil çözüm mü bulmuş oluyorlar? Kendi kafalarına göre kural koymadan önce, illaki kurban kesmenin şart olmadığını söyleyerek bu kıyımı biraz olsun

azaltabilirler. Anadolu'da bazı evlerde iki, üç kurban kesildiği, kimilerinin kendi et ihtiyaçlarını bayram bahanesiyle depo ettiklerini göz önüne alalım. Bu eylemin aşırı tüketime de neden olduğu açıktır. Günümüzdeki yaşanan et sıkıntısını, bilinçsizce kutladığımız bu bayramda arayabiliriz.

Kurban eti paylaşımını çok az kesimin yaptığı büyük şehirlerde görmek mümkün. Kimin ihtiyacının olduğunu komşuluğun bittiği yerde nasıl anlayabilirler ki? Kaç kişi dini anlamda, üçte iki oranına uyuyor dersiniz? Ben bu bayramda, zengin fakir sınıflamasının daha da arttığına inanıyorum. İnsani açıdan neler götürdüğüne bakarm önce.

Bu konuda Dr. Ali Şeriatî "Yalnızca kesmiş olmak için koyun kesmek kasaplıktır" der. Başka bir kaynakta Prof. Dr. Salim Koca ise: "Kurban kesmek et gereksinimi değil, bir tür manevi adanış göstergesidir ve dini ibadetin yerine getirilmesidir" demektedir.

Bu ibadet şekli günümüze ne kadar uyumludur? Önce bunun ayırdına varmak gerekir. Bana göre:

- Allah'a yaklaşmanın tek yolu hayvan kesmek değildir. Yetmiş altı çeşit ibadetin olduğunu söylüyor din kitapları.

- En başta fakiri gözetmek değil, fakir insan yaratmamaktır asıl olan.

- İnsana ve hayvana eziyet etmemek ve öldürmemek ibadetlerin en güzeli. Çünkü onlar doğanın birer parçasıdır.

- Hastaları, ihtiyacı olanları arayıp bularak hayatlarını kolaylaştırmak için

en azından gönül paylaşımı yapmaktır asıl ibadet.

- Nüfusun hızla artması, buna karşın bir evden iki üç kişinin kurban kesmesi zenginlik mi, inanış mı, görgüsüzlük müdür?

- Kurban kesmek Allah'a yaklaştırmaz. Hele de bu şartlarda. Önce, temiz düşünce ve adil olup olmadığına önemli.

- Eğer; ibadet yerine getirilecekse, belirlenen karşılığını ceplerine koysunlar, çok çocuklu ailelere veya yoksul hastalara ulaşırsınlar. Bu daha yerinde bir davranış değil midir? Bırakalım, ellerine verilen miktarla neye gereksinim duyuyorlarsa, oraya harcasınlar. Dinin temelinde yatan eşitlik sağlanmış olur böylece.

Ayrıca; dışarıda yemek zorunda kalan işçiye ve öğrenci kesimine "ucuz kıyma, ucuz döner, ucuz lahmacun" diye yediren sektörün belinin kırılmasına yardım etmiş olurlar. Böylesi merdiven altı işletmelerin gizlice devam ettiğini çeşitli kaynaklardan işitiyoruz. Üstelik başıboş eşek, at gibi hayvanları bulamayan ucuzcular "sahiplenme" adı altında, kedileri topladıklarını sağır sultan bile duydu. Peki, ilgililer duymuyorlar mı bunu? Ya da kulaklarının üstüne mi yatıyorlar?

Kâbe'de deve kesenler, Arabistan ekonomisine ne denli katkı yaptıklarından habersizdirler. Yoksullara gideceği inancıyla yaptıkları eylemin çok hayırlı olduğunu ballandırarak anlatırlar hac dönüşünde. Bu durumu anlamaları yazık ki mümkün değil. Bir toplumun,

sömürülmeye karşı en az kurbanlık boğa kadar başkaldırması ve onun gibi kararlı olması gerekir. Kendini kurban etmeyecek kadar asil, dayanıklı...

Büyükbaş hayvanların hele de boğa gibi güçlü olanların ölümü hissedip ipi kopardığını, asfalta veya sokak aralarına fırladığını gördünüz mü hiç? Haksızlığa başkaldırdığı o anı... Eğer pes etmek durumunda kaldıysa gözlerindeki yakarışı... Kelleyi çocuğun kucığına verip, kanları akarken fotoğraflayan babanın keyfine rast geldiniz mi? Bir çocuğun birkaç gün arkadaşlık yaptığı koyunun, gözünün önünde kesilip karından bir parmak da alınca çalındığını... Bu görüntüler, kan dökmenin normal olduğu kanısını uyandırıp çocukların bilinçaltına yerleşmez mi?

Hiç unutmam! Kurban bayramıydı. Ankara'da oturduğumuz sitenin bahçesine kahverengi bir koç bağladı üst komşumuz. 'Balkonumun önüne bağlama' diyemezsiniz. Onun da bahçesi çünkü. Sitenin tüm çocukları arasına benim kızım da katılarak koçla arkadaş oldular, oynadılar birkaç gün. Koçun adını da "Abalı" koyduk. Abalı, kendi adını anlamaya başlamıştı bile. Çocukların evlerinden getirdiği yeşilliklerin hangisini severse, o otu getireni çok sevdiği anlamını çıkarıyorlardı. En çok da kızımın elinden yemişti. Çünkü bizim kız, marulun göbeğinden götürüyormuş meğerse. Doğrusu biz de bu arkadaşlığın bitiminde nelerle karşılaşacağımızı pek düşünmemiştik.

O kara gün gelip çattığımda, sabah çocuklar uyurken Abalı'nın işi görülmüş caminin bahçesinde. Legenlerle eve

taşırlarken balkonda beni gören komşumuz, "Kapıyı aç" işareti verdi. Bir kabın içine koydu payımızı.

Kahvaltı hazırlarken kızım gözlerini ovuşturarak balkona çıktı, ardından 'Abalı nerede' diye sordu. Ne diyeceğimi bilmeden tezgâhtaki eti hemen buzdolabına kaldırdım sessizce. Sokağa çıkan çocuklarla beraber onu aradılar uzun süre. En iyisi durumu anlatmaktı uygun biçimde... Dakikalarca Abalı'yı sayıklayarak ağladı, ağladı...

Akşam sofraya koyduğum kavurmayı nereden aldığımı uzun uzun sorguladı. Şüphe etmemesi için elimden geleni yaptım. Küçüktü daha, anlamadı.

O günden sonra kurban kesme hevesimizi içimize gömdük. O hatayı yap-saydık, kızımız yaşam boyu et yiyemeyecekti belki de.

Böylesi görselleri kurban bayramı öncesinden sonuna kadar, en azından haberlerde görüyoruz. Habercilerin baş konusudur o dört, beş günlük süre. En iyi haberi yapıp üstlerinden övgü almak peşindedirler. Bu durum onların ekmek kavgasıdır diğer anlamda. Bana göre iyi yapıyorlar. Aynı zamanda insanların içlerinde kıyıcı kişiliklerin olabileceğini ortaya çıkarıyorlar. Dinin asıl amacını anlayanların; ahlak değeri yüksek, korumacı, ince yürekli insanlar olduklarını görebiliyoruz böylece. Ne gariptir ki hayvan severler çoğaldıkları kadar da dışlanıyorlar çevremizde. Sokak hayvanlarını besleyenler karakolluk olabiliyorlar ama olsun varsın! Su aka aka yolunu bulacaktır nasılsa. Yeter ki hayvanların da can taşıdığı vurgusunu yapabilelim.

BAKARKEN PENCEREDEN

ÖZGÜR SAN

Pencereden sokağa bakıyorum
Ayak izleri gelen giden
Yaşlı bir kadın geçiyor
Ağır ağır, yavaşlatmış zamanı
Elinde yorgun bir torba
Belki yarısında özlem taşıyor, yarısında acılar
Yüzündeki kırışıklıklara saklanmış yakın tarih
Sevilmiş mi hiç, sevmiş mi bilemedim

Pencereden sokağa bakıyorum
Ayak izlerin gözlerimde yürüyor
Hep giden yönde
Acıyor gözlerim
Buğulanıyor camlar

Yaşlı kadın tarihe sığındı
Ben kaldım

Hayvana kıyan, insana da kıyabilir. İşkence, öldürmenin ön çalışmasıdır bana göre. 'Niçin insan kıyımları sözde inançlı ülkelerde daha çok oluyor?' sorusu akla geliyor. Aslında bu sorunun cevabı içinde. Bu toplumların sözde medeni ülkeler tarafından, dini inançları

kullanılıyor. Yarattıkları birkaç kıyımcı topluluk birbirlerini kurban ediyorlar Tanrı'larını hoş etmek, ona yaklaşmak için.

Asıl bayramı da Tanrı'ları yapıyor. Tütsülerin dumanı, kan kokusu burunlarına geldikçe sevidiklerini anlıyorlar.

ULUSAL KURTULUŞ EYLEMİNE BAŞLAMANIN 100. YILINA ADIM ATARKEN

M. GÜNER DEMİRAY

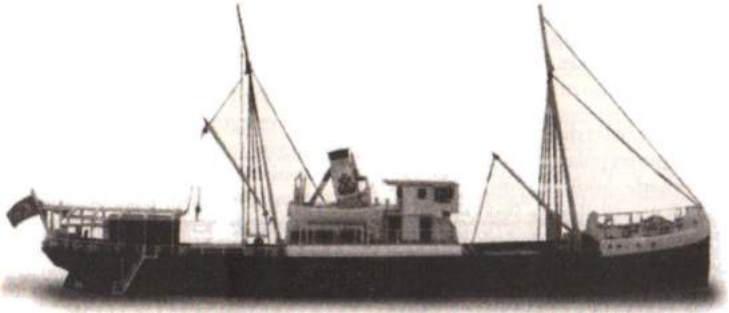
Birinci Dünya Savaşı Osmanlı'nın bağlaştığı (müttefiki) Almanya'nın ağır yenilgisi sonucu teslim bayrağını çekmesiyle son buldu. Bağlaşık Osmanlı da güney çölleri ve Çanakkale'deki zaferlerine karşın Mondros Mütarekesiyle (ateşkes) bir sarmala sokuldu. Yer yer işgal edildi ve 1920'de imzaladığı Sevr'le birlikte sarmalı, ölümcül bir sarmala dönüştü. Bu sarmal içinde padişah ve avanesi koltuklarını korumak uğruna işgalci ittifak güçleriyle işbirliği yaparak onların hünk deycisi, emireri oldu. Göbeği işgalcilere bağlı bu Padişahın söylemine, İngilizlerin, Fransızların buyruklarına Damat Ferit ve çevresi de kul köleydi. Evet efendimci bu yönetim uçurumun kıyısında yeşeren bir zehirli ot olmuştu artık. Ordusu da, işgalci İngilizlerin donattığı Kuvayı İnzibatiye, diğer adıyla Hilâfet Ordusuydu.

Bu kara sarmalı kim kıracaktı? Bu hain tutsaklık zincirini kim koparacak-

tı? Orta yerde padişaha inanmış, yüzyıllardan beri beyni uyuşturulmuş, Ortaçağlı bir çoğunluk vardı.

Ne yapmalıydı?

Umut var mıydı? Ve umut ışığı parlayabilecek miydi her türlü aşağılık eylemlere ve uygulamalara karşın? Bu miskinliğe, teslimiyete, bu kötücüllüğe karşın umut güneşi doğabilecek miydi? Evet, yaşamda öyle anlar olur ki, kimse-lerin bilemediği, düşünemediği bir boğucu, suskun ve derin gecede bir mucize ateş parlayarak ruhları tutuşturur. Bu mucize güç bir yıldız gibi belirdi gecede. İşte bu beklenmedik anın insanı Mustafa Kemal'di. İçinde kurtuluş ve bağımsızlık meşalesi yanuyordu. Çünkü vatana ve halka inanıyordu. Şafak yıldızının parladığı bir andı bu! Bandırma, umut yüklüydü. Sanki güvertesinden engin sulara ve dünyaya şu özgürlük mesajını veriyordu:



Bandırma Vapuru

" ...

Sen umudun meyvesi, toprağın bereketi,

Sen tutsak ulusların

Zincirini kıran evrensel kılıç;

Sen bestelenmiş bir türkü

Petöfi'nin kalbinde,

Sen dalga dalga bir bayrak

Kemal'in göklerinde,

Yediğim ekmek, içtiğim su,

Kırlarında gizli sevda,

Sen yaşamak, sen mutluluk,

Sen insanlığın şaşmaz yasası

Özgürlük!

M.Güner Demiray"

Karadeniz'in çırpınışları ve hırçın dalgaları arasında günlerce süren yolculuğun sonunda Anadolu toprağına adım attı Mustafa Kemal. Bu ilk adım kurtuluş ve özgürlüğe atılan ilk adımdı. 19 Mayıs 1919'da Samsun direnişe, bağımsızlığa, laik çağdaş Cumhuriyet'e giden yolun başlangıcı bir umut kent olarak tarihteki yerini aldı. Mustafa Kemal o gün umudun kapılarını açmaya başladı. Ve Anadolu'ya çöken karanlığın üzerine yürüyerek halkı uyandırmaya çalıştı.

O önce halkı dinliyor, yanlışları gösteriyor, sonra onları aydınlatıp ikna ederek onlarla bütünleşiyordu. Özellikle de halk temsilcileriyle ilişkiler içindeydi. Sonra yol boyu ilerlerken Amasya Genelgesiyle gerçekleri bir bir sergileyip neler yapılması gerektiğini halka duyurdu. Daha sonra Erzurum yaylasın-



da, Sivas bozkırında kongreler toplayarak yurt ve ulus çıkarlarını gözetken, kurtuluş ve bağımsızlık ateşini körükleyen ulusal kararlar alınmasını, bu konuda birtakım ilkelerin saptanmasını sağladı. Nihayet demokratik bir tutum içinde, kamu vicdanının doğru bulduğu haklı ve meşru bir yol-yöntem izleyerek Ankara'ya bir kartal gibi gelip kondu. 23 Nisan 1920 Mustafa Kemal'in önderliğinde verilen Kurtuluş Savaşı Gazi Meclisi'nin açılışıdır.

İşgalcilerin sarmalında ve geçmişin donuk ve uyuşuk düş mekanında kurumaya yüz tutan İmparatorluğun yerinde yeni bir çınar fidanı gibi büyüyen Türkiye, ufuklarını çağa açıp kökleşecekti Mustafa Kemal'in ışığındaki Gazi Meclisin çalışmalarıyla.

Mustafa Kemal iki düşmanla mücadele ediyordu Anadolu'da: Birincisi iş-

galcilerle çıkarları için işbirliği yapan Pa-dışah, Sevr imzacısı Damat Ferit ve on-ların yandaşı gerici, tutucu cahil bir kitle ve onun örgütlü gücü. Bu kara yö-netim düşmanın desteğinde Kuvayı Mil-liyecilere ve onun yanında olanlara her türlü zalimliği yapıyordu. Yunan uçak-larıyla Anadolu halkına zehirli fikirler saçtırıyordu. Ama paslı çivi tahtayı tut-madı, çünkü bastıkları tahta çürüktü. Ve yenildiler.

İkincisi işgal kuvvetlerine karşı veri-len savaşım. Kemalist Kuvayı Milliyeci-ler zamanla örgütlü ve düzenli orduya dönüşerek işgal kuvvetlerini yurt top-raklarında kahretti.

Kadife Kale'ye çekilen Türk Kurtu-luş bayrağı hem Türkiye'nin bağımsız-lık sesi oldu, hem de mazlum halkların bilinçlenip uyanmasına ışık oldu. Ve "İzmir'in dağlarında çiçekler açtı!"

Böylece vatan sınırları cetvelle değil, kanla çizilmişti.

Mustafa Kemal Atatürk'ün yol gös-tericiliğinde devrimci atılımlar dönemi başladı. Kurulan laik, çağdaş ve dev-rimci Cumhuriyet yeni insan, yeni top-lum hedefini belirliyerek çağa uyumlu bir nitelik kazandı. Cumhuriyet mutla-ka bilimci, akılcı, uygarlıkçı, barışçı, de-mokratik ve üretici olacaktı. Öyle de oldu. Çünkü temelde "kanla, irfanla" kurduğumuz bu Cumhuriyet birey ve toplum özgürlüğüne dayalı çağdaş bir kültür cumhuriyetiydi.

Devrim ışığı Mustafa Kemalce Ana-dolu'yu bir baştan bir başa aydınlatma-ya durdu. İlkın Şer'i yasaların ve Hilâfe-tin kaldırılması, Eğitim-Öğretim Birliği

Yasası, köye, köylüye yöneliş, Millet Mektepleri, Köye Eğitmen Hareketi, Köy Enstitüleri, Halkevleri, Okuma Odaları... "On yılda On beş milyon genç yaratmak" beyinsel olarak.

Elbette bu yapılanlar yeterli değildi daha. Devrimler, ekonomik gelişme, zih-niyet değişikliği, eleştirel bakış tabana, halka, köye, köylüye tam anlamıyla uzanmalıydı. Yenilikleri ve moderniz-mi halk iyice sindirmeli, özümsemeli ve yaşamına koymalıydı.

1946'da yeni bir dönemin ayak sesle-ri geldi. İsmail Hakkı Tonguç şu sözleri söylemek zorunda kaldı: "...Demokra-sinin iki çeşidi vardır. Biri zor ve gerçek olanı, diğeri ise kolay ve oyun olanı. Bi-rincisi topraksızı topraklandırmadan, iş-çinin durumunu sağlama almadan, halkı esaslı bir eğitimden geçirmeden olmaz ve de köklü değişiklikler ister. İkincisi ise kâğıt ve sandık demokrasisi-dir. Okuma yazma bilsin, bilmesin, top-rağı veya işi olsun olmasın demagojiyle serseme çevrilen halk bir sandığa elin-deki kâğıdı atar, böylece kendi kendini yönetmiş sayılır. Bu oyundur, kolaydır. Amerika bu demokrasiyi yayıyor işte! Biz de demokrasinin kolayını seçtik. Çok şeyler göreceğiz daha...."

1950'den sonra sandıkla yönetime ge-lenler Cumhuriyetin kurucu nitelikleri-ni ve değerlerini iktidarda kalmak uğ-runu aşındırmaya başladılar, her türlü kötücül yollara başvurdular. Hatta o dö-nemin başbakanı : "Siz isterseniz hilâfe-ti bile getirebilirsiniz..." aymazlığında bulunabiliyor, Said-i Nursi'nin ellerini öpüyordu. Bu ödünlerle cehalete, geri-ciliğe ışık yakılıyor, çağdaş Cumhuriyet

kan kaybediyordu. Bunun yanında Cumhuriyetin temelleri üzerine kurulmaya çalışılan evrensel demokrasi de tek kanatlı bir kuş gibi yükseleliyordu. Öte yandan dinciliği kullanan emperyalizm de bu çağdışı davranışlara dolaylı yollardan yardımcı oluyordu. Bunların yanında ekonominin liberal bir başıboşluğa, çıkar ilişkilerine sürüklendiği, montaj sanayii dışında üretime dayalı endüstriyel bir atılım yapılamadığı ve sonunda emperyalizm destekli faşist darbelerle Atatürk ilkelerinin kuşa çevrildiği dönemlerden geçerek bugünlere geldik.

Elektronikteki teknolojik gelişim, Sovyetlerin çöküşü, hızlı bir liberalleşme ve bireycilik küreselleşme denilen bir dönemin başlamasına neden oldu. Bu dönemde acımasız bir kapitalizm her sahada atını oynatmaya durdu. Kolay sömürü için etnik kimlikler, mezhepler ve inançlar üzerinden politikalar üretildi, geri kalmış ülke halkları kan ve gözyaşına bulandı. Ve hâlâ bu durum devam edip gidiyor. Bu konuda emperyalizm, gelişmiş ülkeler bu geri kalmış coğrafyalarda stratejik hedefler belirliyor ve birtakım müdahalelerle kendilerine hizmet verecek yaşam alanları açıyorlar. Evrensel demokrasi de rayından çıkmış gibi yalpalıyor boyuna.

Yurdumuzda aynı sancıları yaşıyor. Bir karmaşa, bir usdışılık bizim demok-

rasimizi de tökezletiyor. Laiklik, hukuk, ahlak alabildiğine yara alıyor. Bireyci çıkarlar her ulusal ve evrensel değer in üstünde tutuluyor.

Ama her şeye karşın her şey güzel olacak.

19 Mayıs 1919 varoluşa yakılan ilk ışık! Mustafa Kemal'in tutsaklık sarmalını kırmaya başladığı, kurtuluş ve kuruluşun başlangıcı bir aydınlık sabah! Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş temellerine konan ilk harç. Barışa ve uygarlığa doğru yapılacak atılımın esin kaynağı!

Şimdi bu bilinç bir bayrak gibi dalgalanıyor yine 100.yılında.

19 Mayıs 1919 gösteriyor ki hiç kimse ve hiçbir güç atılan her ileri adımı geriye döndüremez. Güneşli geleceklere doğru akan ırmağı tersine çeviremez. Çünkü evrenin varlığında ve toplumlarda istense de, istenmese de diyalektik devam eder.

Her ne pahasına olursa olsun, biz Kemalist önderliğin aydınlığında haklı ve barışçı savaşımızı kazandık.

Evet, her şeye karşın her şey güzel olacak!

Bu dilekle varlığımızın umuda açıldığı 19 Mayıs 1919 gününün 100. Yılı Türk Ulusuna ve tüm barışseverlere kutlu olsun!

SEVGİ = İNSAN =SEVGİ

GÜLER MERİÇKAN GÜLEÇ

İnsan teninin değdiği her yerde sevgi vardır. Her taşın toprağı gibi ...

Güneşteki elementleri yapısında bulunduran insan, taşın dönüşümü olan toprağın, ölçülemeyen sevgisidir. Binlerce yıl öncesindeki antik taşlar; yaratılıştan, insana üflenen ruhu, üzerine yontulan çizgilerle, yazılarla günümüze dek "sevginin işaret taşları" olarak getirmişlerdir.

Sevgi, dünyanın ve sanatın kök hücresidir. Onu önce duyumsar sonra anlamlandırırız. İnsan olmanın mayası olan sevgi, gelmiş geçmiş tüm dinlerin de anayasasını oluşturur. Tercüme edilemeyen dili de evrenseldir.

İnsanın kendini tanımasıyla, insan olmaya ulaşmasında, dünya pek çok çağın geride bırakmıştır. İnsanın insana duyduğu sevgiyi en ağır biçimde yasaklayan Ortaçağın skolastik anlayışında bile insan, sevgisine dört elle sarılmıştır. O çağın bir rahibesi, bütün yasakları çiğneyerek: "-Ben seninim sen de benim; buna karışanlar cehennem..." diyerek, sevgisinin gerçekliğini dünyaya bildirmiştir.

Her şeyin ölçüsü insandır, düşünüşünden bu güne, dogmatik olmayan din anlayışları da sevgiyi uygulamada etkin olmuşlardır. Alman yazar Gotthold Ephraim Lessing (1779) "İnsanı Sev" ana düşüncesiyle yazdığı bir ya-

pıtta; sevgiyi taşıyan kerametli yüzükte, halkını severek yöneteni anlatır. İnsanların kendi cehenneminden çıkmaları ancak ve yalnızca sevgiyle gerçekleşeceğinden; günümüzdeki savaşların hâlâ devam etmesinde; yaşamın anlamını yaşayarak bilenlerin değil, kaptan okuyanların "dünyaya ve insana üstünlük kurma" tutkusundan oluştuğu unutulmamalıdır.

İnsan sevgisine dayanan, hoşgörü ve insan hakları kavramları, bütün dinlerde yer alırken, uygulanamayıştaki sır, kendinden başkasını sevmeyi kabul edemeyiştir. İnsanlara karşı güçlü olmak isteği, güçlü devletleri doğursa da, insanı sevmek başlanmamıştır. Sevgi, bu gücün karşındaki sonsuz üstünlüktür. Çağımızdaki ölüm ve yıkımlar, insanları geçim sorunları nedeniyle başka ülkelerde çalışarak yaşamak zorunda bırakmaktadır. Bu eylem de, yaşam savaşıdır. Savaşçısı insandır. İnsan, din ve mezhep ayrılıklarının akıl dışılığını, güvensizlik ve düşmanlığın son bulmasını, onurunun en önde olmasını "sevgi"yle gerçekleştirecektir. Türk ve dünya yazınında, sevginin bütün hallerini yurdundan uzakta yaşayan insanlar anlatılır. Göçün, göçebeliliğin, göçmenliğin olgusunda yatan gerçeklikte, insanın bağlı olduğu köklerindeki sevgi vardır. Şair Yüksel Kocaduru "Kökler" (1) şiirinde, yazgıya dayan-

¹ Sevgi Edebiyatı (Ali Osman Öztürk) syf. 111 Hiperyayın.İst. 2018

mayan yaşam koşullarının, insandaki dünyayı tanıma ve sevmeye yüceliğini görürüz. -“Şayet babaanneme köklerimi soracak olsam/anlatır/yeşil ve cömert tarlalardan/kaşgar’dan /karakum ve kızıl kumdan /çölden /kağdın ve matbaanın bulunduğu yerden/karla kaplı dağlarından kaskasya’nın/ kızıl afyon tarlalarından anadolu’nun/kapkaradallıklarından marmara’nın /derin uçurumlarından balkanların/batıdaki terden/doğudaki neşeden/kuzeydeki soğuktan/güneydeki ateşten/tek başına bu kadar çok kökü olur mu insanın ?”

Sevginin ilk sınırı, belki de topraktan yaratıldığı söylenen insanla başladıdır. İnsan teninin değmediği toprağın bulunmasını buyuran hem kral hem Peygamber olan Hz.Süleyman’a, okyanusun en dibindeki taşın altından getirilen toprağın, bardaktaki suya konulduğunda dile gelerek; -bir zamanlar ben de senin gibi bir kraldım! demesinde, insan varlığının sevgisindeki gücün, ölümsüzlüğünü ve sınırsızlığını düşünebiliriz.

Sevgi, rüzgarı dünyanın bütün yönlerinden eser. Onu duyumsamak, bir olağanüstülük değildir; çünkü insandan insanadır yönü. Başegmeyen karşılıksızlığıyla, değerini bilenlerde yaşaması da, sevgiyle verilen sözlerin kalıcılığından olmalıdır ki pusulamızda, “insan eşittir sevgi” yazar.

29 Nisan 2019 İzmit

Sevgi, dünyanın her yerinde bütün yönlerden eser. Bilmiyorum, görmedim diyemeyiz. Gideceğimiz yolu gösteren en değerli pusulamızdır. Çağımız, bu yönümüzü önemsemedikçe, kendinden olanları sevdikçe, başkalarını dışladıkça, sevgi, o başını eğmeyen “karşılıksızlığı”yla değerini bilenlere yar olmaktadır.

SON BÖLÜM

Sevgiden başka bir şey bölüşmeyelim, düşüncesini yazın’ın ve sanatın bütün dallarında ve dönemlerinde görürüz.

Gerçekler Yansımalar

Hazırlayan: Güneş ÇAKMAKOĞLU

DİL DERNEĞİ 32'NCİ KURULUŞ YILDÖNÜMÜNÜ PROF. DR. NECDET ADABAĞ'A ADADI

22 Nisan 1987'de kurulan Dil Derneği'nin 32. yıldönümü Ankara'da, Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde kutlandı.

Dil Derneği'nce Çankaya Belediyesi'nin katkılarıyla gerçekleşen, Akademisyen, Çevirmen ve Yazar Prof. Dr. Necdet Adabağ'a adanan etkinliği Sanatçı Ali Nihat Yaşan sundu.

Dil Derneği Başkanı Sevgi Özel açış konuşmasında; Mustafa Kemal Atatürk'ün dernek yapısıyla kurduğu, eliyle yazdığı vasiyetnamesiyle gelir bıraktığı Türk Tarih ve Dil Kurumlarının, 12 Eylülcülerin Danışma Meclisinden çıkarttığı bir yasayla 17 Ağustos 1983'te kapatıldığını söyleyerek Dil Derneği'nin kuruluş öyküsünü anlattı. Dil Derneği'nin 32. yaşının kutlandığı bu özel günün Dil Derneği Yönetim Kurulunca değerli bilim insanı Prof. Dr. Necdet Adabağ'a adandığını vurgulayan Özel, sözlerini şöyle sonlandırdı: "Uğur Mumcu bir kutlamamızda 'Türküleri yakanlar yasaları yapanlardan daha güçlüdür!' demişti. Her şeye karşın Atatürk, Atatürkçü düşünce yaşıyor. Hiçbir

karanlık sonsuza dek sürmez. Bahar her yere gelecek."

Etkinlik boyunca süren ve Necdet Adabağ'ın yaşamından kesitleri içeren sinemaviyasyon gösterisi yanında; Adabağ'ın eşi Ayşe Adabağ, oğlu Can Adabağ, dostları İbrahim Dizman, İlhami Nalbantoğlu, İskender Osman, Nevin Özkan ve Mukadder Yayıcioğlu onunla ilgili anılarını, görüşlerini, düşüncelerini, Türk ve İtalyan yazırına katkılarını izleyicilerle paylaştı.

Yazar İbrahim Dizman; Adabağ Ailesi'nin 1. Dünya Savaşı koşullarında Bitlis'ten Diyarbakır'a göç ettiğini, Necdet Adabağ'ın bu zor koşullarda doğduğunu, aileye bu zorlukları yaşatanların İtalyanlar olduğunu ve ne ilginçtir ki yıllar sonra Necdet Adabağ'ın İtalyan Devlet Nişanı alarak bunun rövanşını kazandığını söyledi. Adabağ'ın çalışmalarını tam bir bilim adamı titizliğiyle yaptığını, Türkçeden İtalyancaya, İtal-



yancadan Türkçeye çevirileri onun hem İtalya'da hem de Türkiye'de tanınırlığını sağladığını vurgulayan Dizman, cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan aydınlanma seferberliğine ikinci kuşak olarak verdiği katkılarla cumhuriyet aydınlanmasına omuz verdiğini belirtti. Adabağ'ın Türkiye'den çok İtalya'da tanındığını söyleyen Dizman onun laiklik konusunda derin analizler yapan, ulusalcılığa evrensel açıdan bakabilen bir bilim adamı olduğunu aktararak Adabağ'ın "Türkçeyi iyi bilmeden çeviri yapamayacağını bilen kuşağın en önemli temsilcilerinden" olduğunu söyledi.

İlhami Nalbantoğlu arkadaşı Necdet Adabağ'la birlikte yaptıkları çalışmalarından söz etti.

Necdet Adabağ'ın öğrencisi ve DTCF İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Prof. Dr. Nevin Özkan hocası Adabağ ile derslerin ne denli zevkli geçtiğini anlattı. Tam anlamıyla bir hümanist olan Necdet Adabağ'ın öğrencilerine, dilin edebi metinlerde kullanılarak geliştirileceğini öğrettiğini ve Türkçenin gelişmesine, anlaşılmasına verdiği katkılar kadar çeviri yaptığı İtalyanca eserleriyle de tanındığını söyledi.

Prof. Dr. Mukadder Yayıcıoğlu Necdet Adabağ'ın çok yönlü ve yorulmak bilmeyen örnek bir insan olduğunu, onun doğu ve batı kültürlerinin değerini bilen, birini diğerine göre küçümsemeyen, her kültürün değerini veren bir bilim adamı olduğunu anlattı.

Etkinlik Anadolu Gitar Üçlüsü üyeleri Duru Yavşan, Ozan Akçay ve Berkan Başaran'ın dinletisiyle renklendi.

Dil Derneği günün anısına Prof. Dr. Necdet Adabağ'a bir plaket sundu. Adabağ konuşmasında Türk Dil Kurumu ve kurum kapatıldıktan sonra kurulan Dil Derneği ile çalışmalarını anlatarak kendisini "usta" sayan Dil Derneği Yönetim Kuruluna teşekkür etti ve derneğe nice 32 yıllar diledi.

Etkinlik ağırlamayla sona erdi.

ÇİĞDEMİM'de Dil-Ekin Söyleşisi: IŞIK KANSU

Çiğdemim Derneği'nin Dil Derneği katkılarıyla düzenlediği Dil-Ekin Söyleşisinde konuk Gazeteci Yazar Işık Kansu'ydu.

30 Nisan'da Ankara'da Çiğdemim Kültür Evinde gerçekleşen söyleşide Işık Kansu Türkiye'deki kitle iletişim araçlarının dünü ve bugünü üzerine konuştu.





'Bursada Dil-Ekin Söyleşisi: ELİF YONAT TOĞAY İLE "ÇOCUKLAR, DÜŞLER, ÖYKÜLER"

Dil Derneği Bursa Temsilciliği nisan ayını çocuklara ayırdı.

26 Nisan Cuma günü Misi Köyü'nde bulunan Nilüfer Belediyesine ait Çocuk Kütüphanesinde gerçekleşen etkinliğe yazar Elif Yonat Toğay konuk oldu. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Bursa Şubesi ile ortaklaşa yapılan etkinlikte konuk yazar ÇYDD Çocuk Kulübü üyeleri ile buluştu.

Elif Yonat Toğay çocuklarla tanışıp onlara "Bir Şeyler Yapmam Lazım" adlı kitabından bir bölüm okudu. Daha sonra çocuklar, yazarın yönlendirmesi ile yeni öyküler oluşturdular. Etkinlik sonunda kitaplarını imzalayan yazara Dil Derneği Bursa Temsilciliği tarafından teşekkür belgesi sunuldu. Etkinlikten çok mutlu ayrılan çocuklar yazara sarılarak teşekkür ettiler.

Bursa'da Dil-Ekin Söyleşisi: ZEKIYE SAYAR İLE FOTOĞRAFIN DİLİ: YILDIZ MORAN FOTOĞRAFÇILIĞI

Dil Derneği Bursa Temsilciliğinin mayıs ayı Dil-Ekin Etkinliği konuğu Fotoğraf Sanatçısı, Eğitimci Zekiye Sayar'dı.

2 Mayıs'ta Karaman Dernekler Yer-



leşkesinde gerçekleşen etkinlikte Sayar, Yıldız Moran fotoğrafçılığı üzerine çok nitelikli bir sunum yaptı. Fotoğrafın dil olma özelliğine vurgu yapılan etkinlik Yıldız Moran'ın eşi Şair Özdemir Asaf'ın şiirleriyle zenginleşti.

Etkinlik sonunda Zekiye Sayar'a Dil Derneği Bursa Temsilciliği adına teşekkür edilerek kitap ve Çağdaş Türk Dili dergileri hediye edildi.

İzmir'de 1. TÜRKÇE TIP DİLİ BİLİMSEL TOPLANTISI

14 Mayıs'ta İzmir'de, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Türk Nefroloji Derneği (TND)'nin ortaklaşa düzenlediği, Dil Derneği İzmir Temsilciliğinin de destek verdiği 1. Türkçe Tıp Dili Bilimsel Toplantısı gerçekleştirildi.

Toplantı; Düzenleme Kurulu Başka-

rı Prof. Dr. Taner Çamsarı, TND Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Kenan Ateş'in konuşmalarıyla başladı.

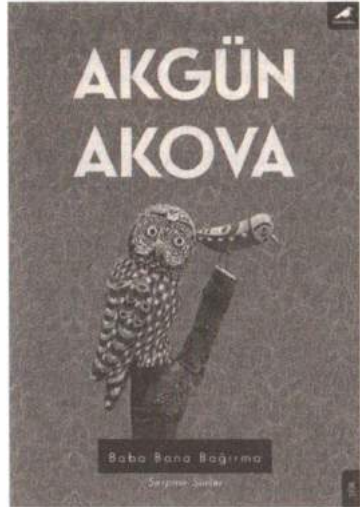
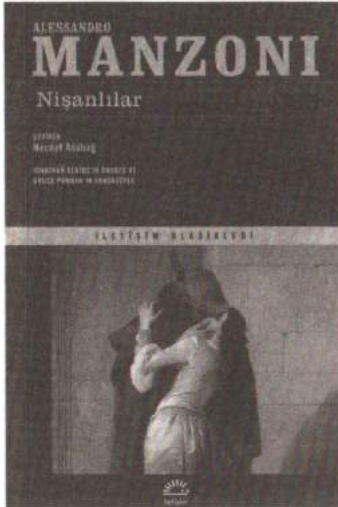
Oturlumlarda Türkçemizin bir bilim dili olma yetkinliğine inanan ve bu konuda birçok çalışmaları olan bilim insanlarımız, tıp dilinin bugünkü kullanımında yaşadığı sorunları, tıp dilinin Türkçeleştirme çalışmalarını ve önerilerini bildiri olarak sundular.

BİZE GELENLER

Alessandro MANZONI (Çeviren: Necdet Adabağ) *Nişanlılar* (Roman), İletişim Yayınları, 1. Baskı 2016, 672 Sayfa.

Akgün AKOVA, *Baba Bana Bağırma* (Şiir), Karakarga Yayınevi, 1. Baskı 2018, 103 Sayfa.

Akgün AKOVA, *Sevdiğim Kadın Adları Gibi* (Şiir), Karakarga Yayınevi, 4. Baskı 2018, 105 Sayfa.



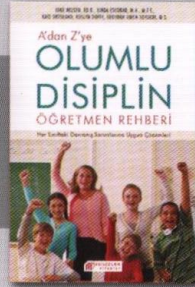


LEJYON YİTİK SURETLER

Sıra dışı zihinsel rahatsızlığı nedeniyle farklı farklı kişilikler geliştirebilen bir adam; Stephen Leeds ya da herkesin onu tanıdığı ismiyle Lejyon. Ortaya çıkardığı kişilikler, daha doğrusu halüsinasyonları pek çok alanda dudak uçuklatan yeteneklere ve bilgiye sahip olmakla kalmıyor, karşı karşıya kaldığı farklı gizemleri gün yüzüne çıkarması için Lejyon'a yardım ediyorlar. Serinin üçüncü kitabı tüm heyecanıyla devam ediyor.

A'DAN Z'YE OLUMLU DİSİPLİN

Dünyanın her yerinde öğretmen ve öğrencilerin karşılaştığı sorunlara çözüm önermekten daha fazlasını amaçlayan bu kitap, yaşamının her alanında; işlerinde, dostluklarında, aile ilişkilerinde hem öğrencilerin hem öğretmenlerin işlerine yarayacak önemli becerileri öğrenebilecekleri bir ortamın nasıl oluşturulacağına ilişkin önerilerde bulunuyor.



ANLATAMADIM MI?

Deneme türünde yayınlanan yeni kitabında Emin Özdemir der ki ; Her ülkenin tarihinde Fetret Devri, Lale Devri gibi makus dönemler olur ve geçer. Umudumuz gençlerimizde, Atatürk'ün gösterdiği medeniyet yolunda...



www.arkadas.com.tr
0312 396 0111
info@arkadas.com.tr



/akilcelenkitaplar



@akilcelen



/arkadasyayinevi



@arkadasyayinevi